213

Nezavisna Država Hrvatska

Dr. MATIJA MARKOV

KATOLIČKA
LITURGIKA

NAKLADNI ODJEL HD

ZAGREB 1944

KATOLIČKA
LITURGIKA

ZA SREDNJE ŠKOLE

SASTAVIO

Dr. MATIJA MARKOV

profesor II. klasične gimnazije u Zagrebu

Ova je knjiga odobrena kao privremena školska knjiga odlukom Ministarstva narodne prosvjete broj 52.926-1944, od 23. kolovoza 1944.

ZAGREB 1944

IZDANJE NAKLADNOG ODJELA HRVATSKE DRŽAVNE TISKARE

Predsjedničtvo biskupskih konferencija u Zagrebu

Broj: 111.

Imprimatur

U Zagrebu, 21. kolovoza 1944.

† Alojzije,

(L S) nadbiskup,
predsjednik biskupskih konferencija

PREDGOVOR

Sastavio sam ovu školsku Liturgiku prema novoj nastavnoj osnovi i metodičkim uputama.

Liturgika izlazi ovaj put kao posebna knjiga, zato je gradivo pojedinih dielova više samostalno obradeno bez obzira na »Veliki kršćanski nauk II.«.

Liturgika je podieljena po novoj nastavnoj osnovi za sve razrede srednjih škola, pa se gradivo ove knjige nastavlja i proširuje u drugim razredima.

Donieli smo one slike, za koje mislimo, da će predmetu najbolje koristiti.

Moram se posebno zahvaliti preč. gosp. dru Nikoli Kolareku, kanoniku i uredniku školskih knjiga za vjeronauk, za savjestno pregledavanje i usavršivanje rukopisa i za sve savjete kod sastavljanja ove knjige.

U Zagrebu, na blagdan sv. Augustina 1944.

Sastavljač

Barokni veliki oltar Presv. Trojstva u župnoj crkvi Majke Božje Snježne (Belec)

UVOD

»KLANJAM TI SE SMJERNO, TAJNI BOŽE NAŠ!«

Bog je stvorio sve, zato je g o s p o d a r svega. Svakom stvoru odredio je Bog svrhu i zadaću. Prva i glavna svrha svakog stvorenja jest slaviti Boga i priznati ga svojim gospodarom. Slava Bogu na visini i na zemlji mir svim ljudima!

N e r a z u m n a stvorenja slave Boga tako, što postoje i što rade i žive onako, kako im je odredio Bog. Č o v j e k može slaviti Boga savršenije, jer ima osim tiela i razum i slobodnu volju. Zato može čovjek Boga spoznati, ljubiti ga i njemu služiti. Tako čovjek priznanje Boga svojim gospodarom, čovjek se k l a n j a Bogu. Čovjek to čini u svojoj duši n u t a r n j i m n a č i n o m, ali i dušom i tielom zajedno, i z v a n j i m n a č i n o m. Nije dovoljno štovati Boga samo dušom, nego ga treba štovati dušom i tielom. Ako čovjek štuje Boga dušom, to se mora vidjeti i izvana, jer što čovjek osjeća u duši, to se p o k a ž e i izvana. Čovjek je po volji Božjoj družtveno biće, zato je i ljudsko družtvo od Boga. D r u ž t v o može štovati Boga samo izvanjim načinom. Izvanje štovanje Boga j a č a nutarnje i p o t i č e druge na pobožnost. I I s u s je š t o v a o Boga izvanjim načinom i z a p o v j e d i o nam izvanje štovanje Boga. Izvanje štovanje Boga zovemo k u l t.

Možemo reći: Tko ne štuje Boga izvanjim načinom, taj ga ne štuje ni nutarnjim načinom.

LITURGIJA

Kad se klanjamo Bogu sami i štujemo ga u svoje ime, onda se to štovanje ili kult zove osobno, z a s e b n o, privatno. J a v n o štovanje Boga zove se ono, koje se vrši u i m e C r k v e, koje vrše

od Crkve određene osobe i koje se vrši djelima i obredima, koje je propisala Crkva. Crkva ravna štovanje Boga, da bude tako dostojno Boga. To izvanje, zajedničko i uređeno štovanje Boga ili kult zove se od davnih vremena liturgija, katolička liturgija. Liturgija je izvanje javno štovanje Boga, koje je uredila i propisala Crkva. Liturgika je znanost ili knjiga, koja tumači i opisuje liturgiju. Liturgika govori o liturgiji ili o djelima, kojima štujemo Boga.

Liturgija je grčka rieč, koja znači javnu službu.

Liturgiju ili štovanje Boga vodi i vrši Kristova Crkva, kojoj je Krist dao vrhovnu svećeničku vlast. Crkva je uviek na koljenima pred Bogom, uviek se moli i prinosi žrtvu, a Bog je obasipa svojim milostima.

U Crkvi živi sam Isus Krist. Zato je u Crkvi prvi i najviši svećenik Isus Krist, koji daje Bogu svaku čast i slavu. On je pred Bogom zastupnik ljudskog roda, prvenac svega stvorenoga, najsavršeniji čovjek i najsvetiji svećenik. Isus Krist se služi u službi Božjoj svojim svećenicima, s kojima sudjeluju i vjernici. Tako se sva Crkva s Isusom na čelu klanja svome stvoritelju i gospodaru, svome nebeskome Otcu.

Najuzvišeniji i glavni liturgijski čin je sveta misa, Isusova žrtva. Isus je prikazuje nebeskome Otcu po svećeniku na oltaru u crkvi. Vrši se u liturgijskom odielu i sa svetom posudom, koja se zove kalež. Vrši se u svako doba godine s drugom nakanom.

Vidimo, da službu Božju vrše liturgijske osobe, na liturgijskim mjestima u liturgijskom ruhu, liturgijskim predmetima, liturgijskim djelima i u liturgijskim vremenima.

LITURGIJSKE OSOBE

HIERARHIJA

Liturgijska osoba je svećenik. Prvi i glavni Veliki svećenik Novoga Zavjeta je Isus Krist. On prinosi svome nebeskomu Otcu samoga sebe kao dostojnu žrtvu i po njoj mu daje svaku čast i slavu.

Zamjenica Kristova na zemlji je Kristova Crkva. Njoj je Isus predao svoju učiteljsku, svećeničku i pastirsku vlast. Nosioci te crkvene vlasti zovu se crkvena hierarhija (sveta vlada).

Papina tiara

Crkva prinosi Bogu Isusovu žrtvu i vrši Božju službu, liturgiju, u ime Kristovo. Crkva to čini po svojim svećenicima, koji dobivaju za to vlast od samoga Krista kod ređenja. Crkva propisuje sama, kako se ima vršiti javna Božja služba.

Stalež zaređenih Božjih službenika zove se kler. Razlikuje se od svjetovnjaka i odielom. Klerici nose crkveni ovratnik biele boje (kolar); dugu crnu haljinu do gležanja (talar ili reverenda); pojas raznih oblika i boje, a na glavi kapu (biret ili kvadrat).

PAPA je vidljiva glava svekolike Kristove Crkve i nasljednik sv. Petra. Zovemo ga: Vaša Svetost, Sveti Otac, Papa — radi njegove svete službe u Božjem družtvu, kojemu je on otac. Mjesto papa kaže se još: Namjestnik Kristov, Apostolska Stolica, Sveta

Stolica. Sam papa zove sebe: Sluga slugu Božjih (Servus servorum Dei). Nosi bieli talar. U svečanim prilikama nosi na glavi trostruku krunu (tiara), ravnu pastirsku palicu s tri križa i ribarski Petrov prsten. U liturgijskim obredima ima mjesto tiare mitru, biskupsku kapu. Stanuje u Vatikanu kraj crkve i groba sv. Petra. Vatikanski grad je papina samostalna država.

Papi pomažu u upravljanju Crkvom svete rimske kongregacije, koje su papina ministarstva. Papa šalje svojega zastupnika, nuncija, svim državama, koje imadu svojega zastupnika u Vatikanu; ako ga nemaju, šalje im često apostolskog delegata.

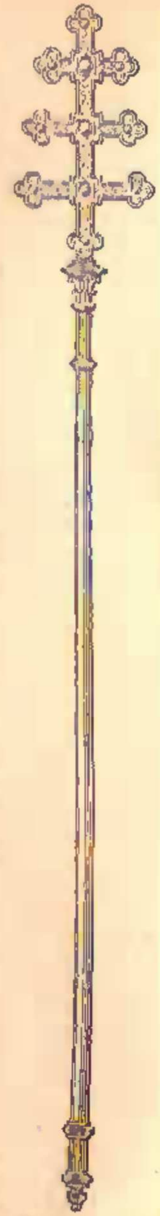
Kardinali su papini savjetnici i pomoćnici. Nose grimizno odielo i veliki kardinalski šešir. Konzistorij zove se kardinalska sjednica, kojoj predsjeda papa. Kardinalskih mjesta ima sedamdeset. Kardinali biraju novoga Papu 15.—18. dan poslije izpražnjenja papinskog priestolja. Nekoji kardinali stoluju u Rimu, a drugi su kao biskupi u svojim biskupijama po svem svietu. Hrvati su imali u Zagrebu dva kardinala: Jurja Haulika (1853.—1869.) i Josipa Mihalovića (1870.—1891.).

BISKUPI imaju puninu vlasti sv. reda. Oni su učitelji Crkve i upravitelji pojedinih biskupija. Postavlja ih papa. Nose ljubičasto odielo. Znak njihove časti je zavinuta biskupska palica, pozlaćeni prsni križ na lancu (pectorale), prsten i mitra. Tjeme im pokriva mala ljubičasta kapica (Soli Deo), a preko leđa prebacuju crvenkasti ogrtač (mozeta).

Biskupski ured zove se Ordinariat ili Duhovni stol. Tu zamjenjuje biskupa generalni vikar. Ako biskup nema svoje posebne biskupije, zove se posvećeni biskup i dodjeljuje se biskupu ordinariju kao pomoćni biskup.

Kanonici su savjetnici i prvi pomoćnici biskupovi.

Biskupija se dieli na župe. Na čelu župe je ŽUPNIK, koji se brine za vječno spasenje svojih župljana, služi za njih sv. misu u nedjelje i blagdane

Papina palica

i moli se za njih. Župnik vodi župni ured i upravlja župnom crkvom. Župnika zamjenjuju i pomažu mu kapelani. Za vjersku obuku u školama određuje biskup katehete.

Više župa je združeno u dekanate, kojima je na čelu župnik dekan.

Više biskupija sačinjava nadbiskupiju, kojoj je na čelu nadbiskup ili metropolita. Nadbiskupov je znak palij, koji dobiva od pape. To je biela vunena vrpca sa šest crnih križeva, a nosi se oko vrata na kazuli u liturgiji.

Nadbiskup s palijem

Primas je prvi biskup po časti u nekom narodu ili državi. Nekad je splitski biskup bio hrvatski primas.

Patriarsi su biskupi nekojih odlikovanih biskupija. Nekad su taj počastni naslov imale biskupije, koje je osnovao sv. Petar ili koji apostol.

REDOVNICI I MISIONARI

Redovnici su Bogu posvećene osobe, koje žive u samostanima po propisanim pravilima (redu). Zavjetom se obvezuju na obdržavanje evanđeoskih savjeta: čistoće, siromaštva i poslušnosti. Pravila im odobrava Sveta Stolica. Diele se na mužke i ženske. U mužkim samostanima diele se redovnici na svećenike (patre) i braću (laike). Po svrsi se diele na kontemplativne i aktivne redove. Prvima je poglavita zadaća molitva, žrtva i odricanje, a drugi se uz molitvu posvećuju radu za tjelesnu i duševnu korist bližnjega. Redovničke kuće imadu klauzuru. To su zatvorene prostorije, u koje ne smiju ući osobe drugoga spola.

Iztočni samostani su uređeni po pravilima sv. Bazilija. Otac zapadnog redovničtva je sv. Benedikt iz Nursije (480. do 543.). Matica njegova reda je Monte Cassino u Italiji. Po benediktinskim pravilima osnovani su redovi: benediktinci, cisterciti i kartuzijanci. Poznati su još ovi redovi: franjevci, kapucini i minoriti

po pravilu sv. Franje Asižkoga († 1226.); dominikanci od sv. Dominika († 1221.); salezijanci od sv. Ivana-Boska († 1888.); isusovci od sv. Ignacija Lojole († 1556.). Od ženskih redova spominjemo: dominikanke, uršulinke od sv. Anđele († 1540.); milosrdnice od sv. Vinka P. († 1660.); karmeličanke i Kćeri Božje Ljubavi.

Misionari su ponajviše redovnici. Zaštitnik svih misionara je sv. Franjo Ksaverski († 1552.). Svi misijski krajevi su izravno podloženi Sv. Stolici. Misionarima svećenicima pomažu braća redovnici i sestre redovnice, a osobito domaći katehisti. Glavno je nastojanje svih misionara, da uzgoje domaće misionare, koji mogu najuspješnije širiti kršćansku vjeru među svojim zemljacima. Svi smo dužni pomagati misionare žrtvama, molitvom i milostinjom. Dječje moltve »za Crnce« mogu mnogo pomoći misionarima u njihovu težkom radu. Misijska družtva za pomoć misionarima jesu: Družtvo za širenje vjere, Družtvo sv. Klavera i Družtvo Djeteta Isusa.

LITURGIJSKA MJESTA

Liturgijska mjesta su ona mjesta, zgrade i prostorije, koje su posvećene ili blagoslovljene za službu Božju i za ukop vjernih pokojnika. To su crkve, kapele i groblja.

Crkva se zove zgrada, koja je određena za javnu zajedničku službu Božju. U Starom Zavjetu naložio je sam Bog Mojsiji, da sagradi sv. šator; a poslije Salomonu, da podigne hram u Jeruzalemu. Apostoli i prvi kršćani sastajali su se na molitvu i žrtvu u Jeruzalemu u blagovaonici, gdje je Isus naredio Presveti Oltarski Sakramenat (kuća sv. Marka?). Kršćani su u početku vršili Božju službu u prostranijim kućama, ali su već od početka gradili i posebne zgrade, koje su bile određene samo za Božju službu. To je bio Božji dom, Domus Domini, Ecclesia, κυριακή (οἰκία).

Crkve se diele na biskupske, župne i samostanske.

Biskupske crkve zovu se stolne crkve ili katedrale. Ime dolazi od katedre, biskupskog priestolja u toj crkvi, koje je učiteljska i sudačka stolica za svu biskupiju. Ako je biskupska crkva u glavnom gradu, zove se metropolitanska ili nadbiskupska crkva.

Župna crkva je glavna crkva jedne župe. Kraj nje stanuje župnik i njome upravlja.

Samostanske pripadaju samostanima.

Kapele su kćerke župne crkve. Mogu biti velike i malene, ali su stalno određene za Božju službu. Crkva ne voli, da se vrši javna služba Božja u prostorijama, koje su određene za svjetovne poslove.

CRKVA IZVANA

Već se po vanjskom obliku vidi, da je neka zgrada određena za Božju službu, da je Božja kuća. U crkvi vršimo najznamenitije poslove: klanjamo se Bogu i štujemo ga ,u njoj posvećujemo svoje

duše. Crkva je stan samoga Boga u Presvetoj Euharistiji. Zato crkva mora biti dostojna svoje svrhe, mora biti l i e p a.

Stara gotička župna crkva, sada kapela sv. Jurja u Belcu

Crkva se redovito gradi na najljepšem m j e s t u. T e m e l j i joj često imaju oblik križa. V i s o k a je i prostrana, da može primiti više ljudi. Glavna su v r a t a velika i urešena. Predočuju

Isusa, po kojem idemo u nebo k nebeskomu Ocu. Ako je moguće, crkvena vrata nalaze se na z a p a d n o j strani, da ulazeći u crkvu idemo prema i z t o k u, prema suncu, prema glavnom oltaru, prema Isusu. U z v o n i k u su zvona, koja pozivaju vjernike na molitvu i službu Božju. Na zvoniku je zlatna j a b u k a, slika zemlje, a na njoj je k r i ž, znak Spasitelja svieta. Po križu se dolazi u nebo. S a t ili lik pietla pokazuje prolaznost svieta.

CRKVA IZNUTRA

Crkva je mjesto, gdje se žrtvuje Isusova žrtva. Zato ima dva diela: s v e t i š t e ili prezbiterij, gdje se nalazi glavni oltar, i l a d u. Svetište je za svećenika, koji prinosi žrtvu, a lađa je za vjernike, koji sudjeluju kod žrtve. Lađa je slika Petrove ladice, koja nas vozi u nebo.

S v e t i š t e je povišeno i ogradom odieljeno od lađe. Ograda je izgrađena kao p r i č e s t n i s t o l, pa se pokriva za pričešćivanja bielim pokrivačem. U svetištu je osim glavnog oltara još i s t o l, a gdjekada su i s j e d a l a za svečanu misu.

Iz svetišta vode vrata u s a k r i s t i j u. Tu se čuvaju liturgijska odiela i stvari. Na ormaru je razpelo i kalendar (direktorij), koji daje svećeniku naputak za službu Božju u svim danima crkvene godine. Još je u sakristiji umivaonica i klecalo.

L a đ a se nalazi između svetišta i ulaza. U većim crkvama ima više lađa: glavna i pokrajne, koje su odieljene stupovima.

U lađi su: pokrajni oltari, izpovjedaonice, propovjedaonica, krstionica, škropionice, križni put, kor s orguljama, klupe i škrinjice za milostinju.

Nekoje crkve imaju i p r e d v o r j e, koje je nekada imala svaka crkva za katekumene (pripravnike za krštenje).

OLTAR

Prvo i najsvetije mjesto u crkvi jest žrtvenik ili oltar, na kojem se prikazuje Bogu Isusova žrtva. Nekad je u crkvi bio samo jedan oltar. Oltar predočuje Isusa i zato se ljubi. Po crkvenim propisima mora biti oltar od prirodnog kamena, živa stiena.

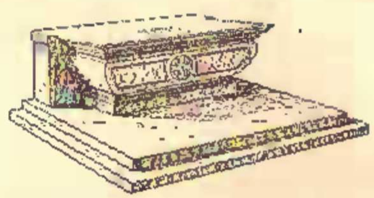
Oltar ima dva diela: m e n z u i p o d n o ž j e. M e n z a je gornja kamena ploča oltara. Mora biti od jednog komada živog

kamena. U njoj se nalazi grobić (sepulchrum) s moćima svetaca. Moći se stavljaju u oltar zato, jer su prvi kršćani služili sv. misu na grobovima svetih mučenika. Moći zatvara u grobić biskup, koji posvećuje oltar. Podnožje može biti od više komada živoga kamena, koji su dobro sliepljeni međusobno i s menzom, da sve čini jednu cjelinu, jedan nerazdieljeni oltar. Podnožje ima oblik stola ili liesa (sarkofagal. Prvi oblik sjeća nas na Posljednju večeru, a drugi na grobove prvih svetih mučenika.

Ako oltar nije sagrađen po crkvenim propisima od kamena, nego od drva, opeke, betona, onda se na takav oltar stavlja prienosni oltar (altare portatile). To je ploča od kamena, u kojoj se nalazi grobić s moćima svetaca. Toliko je velika, da se na nju može smjestiti pod misom kalež i hostija. Na prienosnom oltaru služi se sv. misa i pod vedrim nebom.

Oltar u obliku stola

Oltar u obliku liesa

U bazilikama su negda gradili nad oltarom krovove (ciborium), koji su stajali na stupovima. Na tom krovu visjela je posudica sa sv. pričešću. Posudica je imala često oblik golubice. Stariji oltari imaju još pozadinu (retrotabulum, retable), koji zna zapremati sav zid iza oltara. Pun je slika i kipova.

Da se može služiti sv. misa, mora biti na oltaru razpelo, koje pokazuje, da se na oltaru prikazuje Bogu ona ista žrtva, koju je Isus prinio na križu. Zato oltar prikazuje Kalvariju. Na oltaru su tri lanena stolnjaka i naznačuju platno, u kojem je bio pokopan Isus. Kraj razpela gore barem dvie voštanice. Svieća naznačuje Isusa, zapaljena uzkrsnuloga. Pod misom se nalaze na oltaru tri kanonske ploče. Na njima su molitve, koje se opetuju u misama, pa su tako misniku pri ruci. Na stalku je misna knjiga.

Kao ures na oltaru vidimo: prirodno cvieće, više svieća, slike i kipove, moćnik (relikviar); antipendij (zaslon) od platna, svile, drva ili kovine. Stubište pokriva prostirač.

SVETOHRANIŠTE — TABERNAKUL

Na sredini velikog oltara nalazi se svetohranište (tabernaculum, šator). To je sveta Isusova kućica, svetinja nad svetinjama, u kojoj se čuva Presveti Oltarski Sakramenat. U stolnim crkvama nalazi se na pokrajnom oltaru. Pred svetohraništem gori vječno svietlo.

Prva crkva nije poznavala svetohraništa na oltaru. Vjernici su se pričestili s misnikom pod misom. Samo se bolestnicima odnosila sv. Pričest od oltara kući. Poslije su čuvali sv. pričest za bolestnike na posebnom mjestu u sakristiji, nad oltarom u obješenoj posudi (columba), u zidu kraj oltara, u kućicama prislonjenima na zid u svetištu, ali i na oltaru. Od 16. stoljeća poznajemo svetohranište u današnjem obliku. Treba ga što ljepše izgraditi. Može biti od kamena, kovine i drva, iznutra pozlaćeno ili obloženo bielom svilom. Zatvoreno je pozlaćenim vratima, pred kojima visi zastor od svile. Nad svetohraništem je priestolje za izlaganje Presvetog Sakramenta na klanjanje. Kraj svetohraništa je posudica s vodom i otirač za pranje prstiju.

Kad stupimo u crkvu, potražit ćemo ponajprije vječno svietlo, koje nas zove i vodi k Isusu, da mu se poklonimo. Pred svetohraništem spuštamo desno koljeno uz lievu petu na dolazku i odlazku. U crkvi nas može privlačiti umjetnost i pouka, ali na prvom mjestu Isus. Bez Isusa bi bila crkva prazna dvorana.

SLIKE I KIPOVI

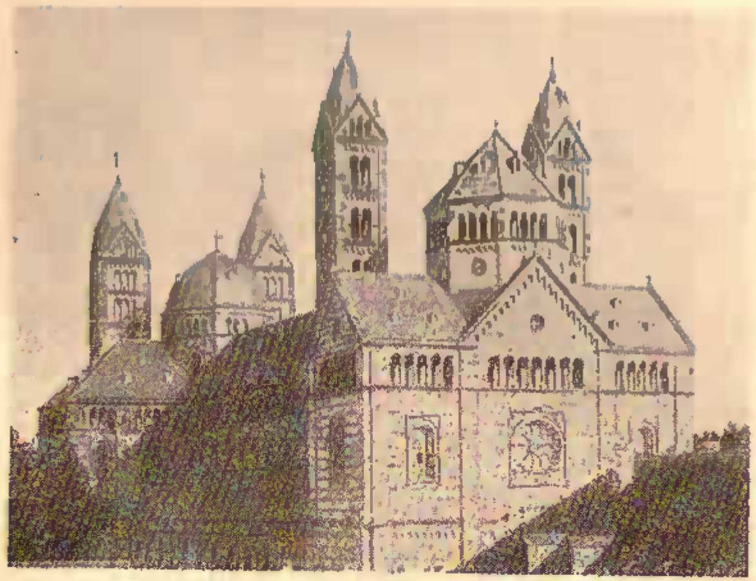
U crkvi su oduviek poznate svete slike i kipovi, kojima su vjernici davali vjersko štovanje. Crkva je osudila one, koji su zabranjivali štovanje slika, ali je i točno propisala, kako se smiju štovati svete slike i kipovi. Štovanje ne ide samu sliku ili kip, nego onoga, koga slika prikazuje. Ipak u crkvu ne spada svaka slika, makar joj je sadržaj svet i makar je umjetničke vriednosti. Crkva je mjesto molitve i žrtvovanja, škola kršćanskog življenja. Zato u crkvi imaju mjesta takove slike, koje pomažu vjernicima u

pobožnosti i pouci. Svete slike šire slavu Božju, tumače nam vjerske istine i pozivaju nas na nasljedovanje svetaca.

Veliku zadaću imaju u crkvi s i m b o l i i simboličke slike. Simbol je stvar, koja naznačuje nešto drugo, nego što je sama. Crkva pozna mnogo simbola: križ, ribu, janje, goluba, ptice, pčele, grožđe, pšenicu; lovor; palmu, maslinu, ružu, ljiljan, kukolj, tamjan, vodu, sol; pepeo; sunce; mjesec i zviezde, lađu, mač, ključeve i mnoge druge. I Isus je govorio u slikama i prispodobama.

GRAĐEVNI STILOVI

Isus je prikazao prvu sv. misu na Posljednjoj večeri u jednoj dvorani na Sionu u Jeruzalemu. Tu su i prvi kršćani »lomili kruh«, ali i u kućama vjernika. Od početka grade i posebne zgrade za Božju službu.

Romanska stolna crkva u Speyeru

Car Konstantin Veliki dao je godine 313. Milanskim ediktom kršćanima slobodu i sâm gradio crkve. Na zapadu imaju crkve oblik

r i m s k e b a z i l i k e. Najljepša je bazilika sv. Pavla u Rimu. Bazilike su prije bile velike javne zgrade na stupovima, a služile su za trgovanje, sudovanje, skupštine, pa i za bogoslužje. Imaju ravni

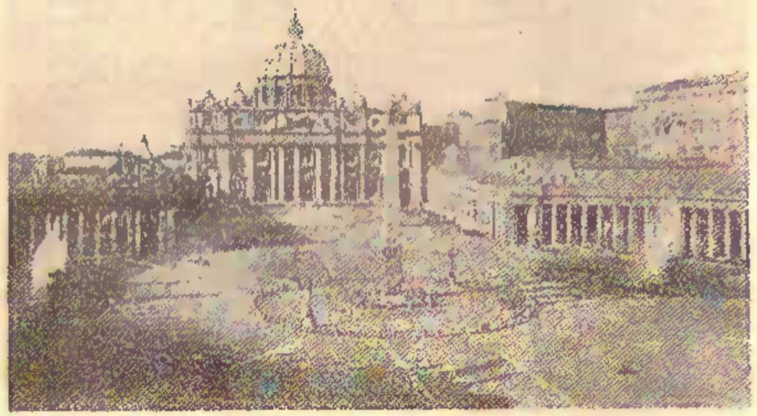
Gotička katedrala u Strassburgu

strop. Bazilika je postala i počastnim naslovom za crkve. Crkve nemaju z v o n i k a sve do 6. vieka. Na iztoku su stvorili b i-

zantski slog crkve, koji ima za osnovicu grčki križ, a nadsvođene su kupulama. Najljepša takova crkva je Hagia Sofia u Carigradu, koju je sagradio car Justinian 530.—537.

Od 10.—13. vieka zavladao je u graditeljstvu romanski slog. Crkve toga sloga zadržale su oblik bazilike, pačetvorinu. Spajaju i dvie pačetvorine u oblik latinskog križa. Strop je svođen. Za težke polukružne svodove potrebni su jaki i debeli zidovi i stupovi, koje rese glavice raznih oblika. Liepi spomenik toga sloga je stolna crkva u Šibeniku.

Od 13.—15. vieka vlada gotički slog, koji je nastao u Francuzkoj. Ime »gotički« dobio je kasnije u Italiji (što bi značilo

Renesansna bazilika sv. Petra u Rimu

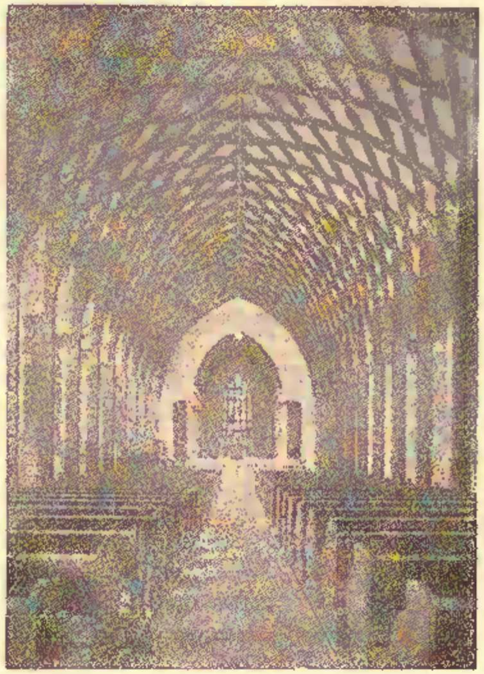
starinski i barbarski). Vidljiva oznaka toga sloga jesu šiljasti lukovi. Svodovi stropa su razdieljeni, laki, a nose ih rebra i rebrasti stupovi, polustupovi i podpornjaci. Crkve su visoke i pričinjaju se kao jelove šume. Prevladava uzpravna crta, koja sve diže prema nebesima. Crkve su tamne, jer su prozori puni slika na staklu. Među liepim spomenicima toga sloga spominjemo samo stolnu crkvu u Reimsu.

Od 15. stoljeća ulazi u graditeljstvo stil renesanse. Taj slog oponaša staru grčku i rimsku umjetnost. Zgrade se ne dižu toliko u visinu, nego se šire po zemlji i pune su svietla. Strop je ravan

ili zaobljen, ali često kasetiran. Ponos renesansnog graditeljstva je kupula, na koju ulazi u crkvu mnogo svietla. Najljepši spomenik renesansnog graditeljstva je crkva sv. Petra u Rimu, dovršena 1626. godine. Gradila se 120 godina.

U 17. i 18. stoljeću dobiva renesansa svoj nastavak i nadopunjak u baroknom stilu, koji je i kod nas ostavio mnogo spomenika (Belec u Hrvatskom Zagorju). Barok oživljava mirne

Moderna crkva (Heilbronn - Njemačka)

klasične oblike uresima. Pun je života, razkoši i sjaja, vrlo je svečan. Voli svietlo i sjenu, zato nema tamne slikane prozore. U Francuzkoj se razvio iz baroka rokoko stil, u kojem se obrađuje značajna školjka. Pun je nježnih nakita i izprepletenih crta.

U 19. stoljeću ušlo je u običaj oponašanje starih stilova s malo pravih uspjeha. U 20. stoljeću traži graditeljstvo nove oblike, stvara ih samostalno i suvremeno. Suvremenom graditeljstvu

daje željezni beton priliku za izgradnju velikih otvorenih prostorija. Voli svjetlost, mnogo zraka, a stavlja se u službu praktičnim potrebama. Ne voli nakita, nego ukusno slaže arhitektonske oblike u skladnu cjelinu. Voli ravnu crtu, koja označuje brzinu. Neka ta umjetnost i u crkvi i po crkvi brzo okrene sav sviet k Bogu!

GROBLJE

Čovjek ima dušu i tielo. Kad štujemo čovjeka, štujemo mu ne samo dušu, nego i tielo. Zato i Crkva poštuje tjelesa svoje djece. Mnogo puta ih je posvetila, bila su stan Svetoga Duha, uzkrsnut će na Sudnji dan i združit će se zauviek s dušom. Crkva prati tielo pokojnika s molitvom i s blagoslovom u zemlju na počinak. Zato su se groblja zvala nekad počivališta i spavališta (dormitoria, coemeteria). Crkva b l a g o s l i v a mjesto, na kojem se pokapaju kršćani. I groblja i grobove označuje Kristovim križem. Groblja se često nalaze oko crkve. Moraju biti ogradena. Groblje pripada Crkvi i njime upravlja župnik. Ima i s k u p n i h g r o b l j a, koja pripadaju općini. Na c r k v e n o m g r o b l j u ne mogu se pokapati nekršćani, nevjernici, krivovjerci, odpadnici. Za njih je odredeno posebno groblje, koje nije blagosloveno.

Groblje budi u našoj duši ozbiljne misli. Sjeća nas na smrt i opominje nas, da se spremamo na sretnu smrt. Moramo se moliti za sretnu smrt i sretnu vječnost. Groblje nas sjeća svih onih, koji su se već preselili u vječnost. Molimo se za njih: »Pokoj vječni daruj im, Gospodine, i svjetlost vječna svietlila njima!«

Župnik upisuje pokojnike u »m a t i c e u m r l i h«.

Groblje i grobove kitimo i redimo. Tako pokazujemo pokojnicima poštovanje (pietet), a odajemo svoju prosvietenost:

Rod bo samo, koj si mrtve štuje,
Na prošlosti budućnost si snuje.

KATAKOMBE

Po kršćanskom svietu ima mnogo znamenitih i liepih groblja. Ipak su kršćanskom srdcu najmilija i najsvetija ona groblja, na kojima počivaju mnogi svetci: stare kršćanske katakombe. Katakombe su podzemna groblja. Bilo ih je po svem svietu, a najznamenitije su i najveće r i m s k e k a t a k o m b e. U njima je pokopano oko četiri milijuna ljudi. Rimsko tlo je prikladno za kopanje

podzemnih hodnika. To je vulkanska masa, slična opeki, ne ruši se, a lako se reže. Na nekojim mjestima imaju katakombe i više spratova. Gdjegdje su hodnici prošireni u kapelice, u kojima vidimo sarkofage papa i znamenitih kršćanskih mučenika. Na tim sarkofagima služili su sv. misu na godišnjicu smrti. Za vrieme progona poslužile su katakombe kršćanima kao skloništa i sastajališta na zajedničku molitvu.

U zidovima hodnika nalaze se udubine, grobnice, koje su zatvorene opekom ili kamenom pločom. Na grobovima čitamo ovakove nadpise: »Živi u Bogu! Krist te neka vodi u mir!« Ima i drugih, tima sličnih. Na grobovima se nađe slika, ponajviše simboličkih, kojima su kršćani skrivali vjerske tajne pred poganima. Najobičniji simbol Isusov je riba, grčki IXTHYS. U toj su rieči početna slova za: Isus Krist Božji Sin Spasitelj. Rado slikaju Isusa kao dobrog pastira. Na katakombe su u srednjem vieku zaboravili, ali ih od 16. vieka učenjaci mnogo iztražuju, a vjernici rado posjećuju.

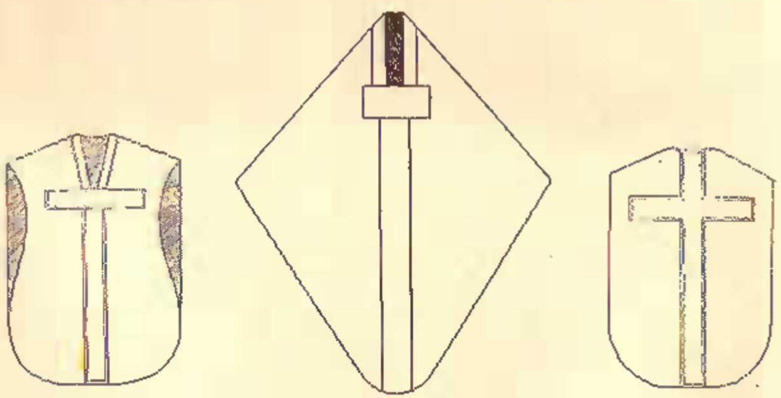
LITURGIJSKO RUHO, POSUĐE I KNJIGE

LITURGIJSKO RUHO

U Starom Zavjetu odredio je sam Bog posebno odielo za Božju službu. U Novom Zavjetu propisuje Crkva liturgijsko ruho. Današnje liturgijsko ruho razvilo se iz svjetovnoga grčkog i rimskog odiela. Kršćanstvo je dalo tom ruhu posebno značenje. Crkva traži, da se bogoslužje vrši u liturgijskom ruhu i tako izkaže poštovanje svetim obredima:

Za sv. misu svećenik se oblači ovako:

Iza pripravne molitve opere si i otare ruke.

Kazule

Na glavu si stavlja laneni rubac (amikt, humerale, oplećak) i zavije ga oko vrata. Postao je od rimskog pokrivala za

glavu i vrat. Znači obranu od đavla (kaciga) i sabranost kod mise. Ima redovnika, koji ga i danas nose na glavi.

Zatim oblači bjelinu (albu). To je biela lanena košulja, koja seže do zemlje. Postala je od rimske tunike. Znači čistoću duše. Alba se podpasuje pojasom (cingulum). Postao je od rimskog pojasa za tuniku. Znači obuzdavanje, vezanje zlih sklonosti i čuvanje čistoće.

Na lievu ruku natakne si naručnik (manipul: snop suza i boli). Postao je od nekadašnjeg rubčića. Znači strpljivost.

Oko vrata prevjesi si izvezeni trak (stolu, orarium) i prekriži je na prsima. Biskup je spušta ravno s ramena. Oduviek je poznata kao liturgijski znak đakona, svećenika i biskupa. Znači Božju milost i svećeničku vlast.

Gornje misno odielo zove se misnica (kazula, kučica). Postala je od penule, gornjeg plašta za nevrieme. Znači Gospodinov jaram. U poviesti izmienila je mnoge oblike. Današnji oblik dobila je u barokno doba. Poznate su i široke boromejske kazule.

Na glavu si stavlja biret (kvadrat, kapa), znak svećeničkog dostojanstva.

Biret

U svečanoj misi ima đakon gornje odielo, koje se zove dalmatika, a poddakonovo tunicela. Danas su obje jednake, pa ih zovemo dalmatike. Dobile su ime po Dalmaciji, gdje su nosili slično odielo. Naznačuju veselje. Podđakon ima još manipul, a đakon manipul i stolu.

Manipul, stola, kazula i dalmatike iste su boje i od iste tvari (svile).

U svečanoj misi vidimo na dvoriteljima još nekoliko odiela:

Roketu (superpelicij). To je biela košulja do koljena. Svećenik ju oblači u svim obredima izvan mise. Ima isto značenje kao alba.

Plašt ili pluvial, sprieda otvoren, sapet samo kopčom. Nastao je iz potrebe u bogoslužju kao liturgijsko zaštitno gornje odielo (kišobran!). Nema posebnog značenja. Upotrebljava se u svečanim obredima (večernjice, obhodi ili procesije).

Rukavice zamjenjuje u nekim obredima naramenі veo (velum humerale, »ručnik«). Kod blagoslova sa Presvetim Sakramentom pokriva svećeniku ruke i ramena. Nad Presvetim Sakramentom nosi se kod prienosa i obhoda nebo ili baldahin od biele svile. Nosi se na dva ili četiri koplja. Ima i mali baldahin,

koji ima oblik kišobrana, a svećenik ga drži nad sobom u nekim krajevima, kad nosi bolesnicima sv. Pričest.

Biskup oblači kod svečane mise izpod kazule tanku svilenu tunicelu i dalmatiku, rukavice na ruke (čistoća), a na noge crvene papuče (u pape su biele; znače spremnost za navieštanje evanđelja).

BOJA LITURGIJSKOG RUHA

Liturgijsko ruho ima danas više boja, a svaka boja ima svoje značenje:

Biela boja znači nevinost i čistoću, veselje i nebeski sjaj. Zato se bielo ruho upotrebljava na blagdane Isusove, Bl. Djevice Marije, anđela i svetaca, koji nisu bili mučenici.

Crvena boja je boja vatre i krvi, zato znači ljubav i trpljenje. Crveno ruho upotrebljava se o Duhovima i na blagdane sv. mučenika.

Zelenoj boji proljeća dajemo značenje nade. Sva je naša nada u Isusu. Zeleno ruho upotrebljava se u vrieme po Bogojavljenju i po Duhovima, ako je misa od dana (nedjelje, ponedjeljka . . .), a ne od blagdana.

Ljubičasta boja je boja pokore, pa se u ljubičasto ruho odieva Crkva u dane posta i pokore, ako je misa od toga dana. Dakle u adventu i korizmi.

Crnina je znak noći i groba, pa se crnim ruhom služi Crkva na Veliki petak i u zadušnicama (rekviem).

Na treću nedjelju adventa i četvrtu korizmenu može se upotriebiti u misi ruho ružičaste boje.

Tkanina od zlata zamjenjuje bielu, crvenu i zelenu boju ruha.

LITURGIJSKO POSUĐE

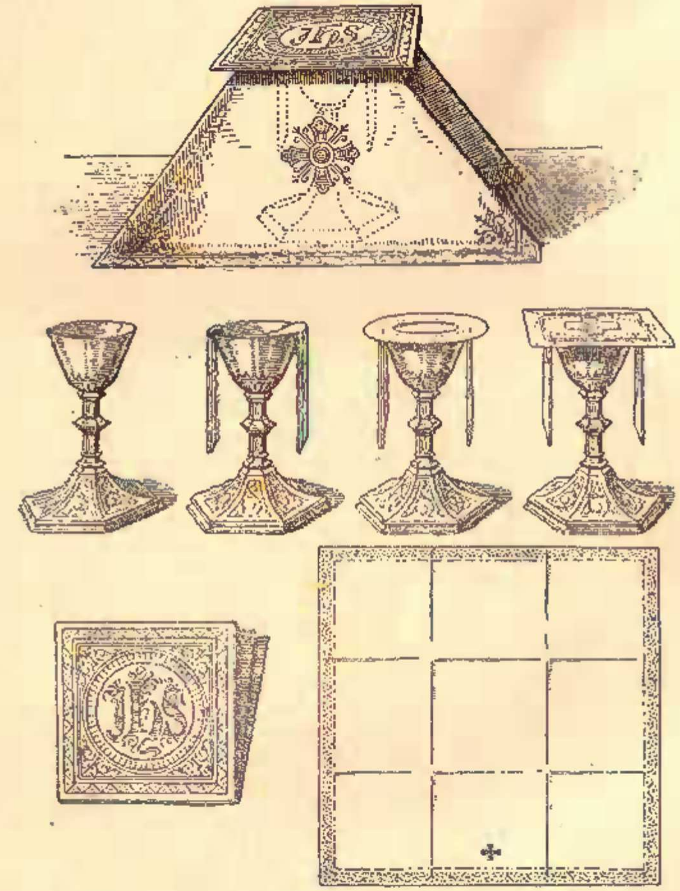
Najčastnije su one sv. posude, kojima se služi sv. misa i koje se dotiču presvetoga tiela i krvi Isusove. To je kalež i patena. Kalež ima od davnine čašu i stalak. Morao bi biti od zlata, ali je dovoljno, da je samo čaša iznutra pozlaćena.

Misnik slaže kalež za misu ovako:

Kalež je prazan. Preko njega prebaci čistilo (otirač, purificatorium), kojim se otire kalež, plitica, usta i prsti mi-

snikovi. Na purifikatorij smjesti pliticu (patenu). To je plitki tanjurić od iste tvari kao i kalež, barem iznutra pozlaćen. Kalež i patenu posvećuje biskup. Naznačuju Isusov novi grob. Na patenu

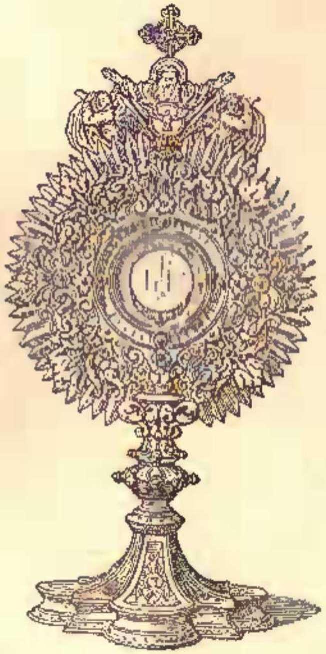

Kalež, purifikatorij, patena, pala, burza, tjelesnik i veo

dolazi hostija, koju pokrije bielim pokrovčićem (pala), a sada sve prekrije kaležovim velom (velum calicis, koprena). Još stavi na kalež burzu, u kojoj je tjelesnik (cor-

p o r a l e). Burza (tok) ima oblik korica knjige. Tjelesnik je laneni tvrdi rubac, na kojem stoji kalež i hostija pod misom. Kaležev veo i burza iste su boje i tvari kao i kazula. Tako složen kalež nosi misnik k oltaru za sv. misu.

Na stoliću kraj oltara priređeno je vino i voda u dva v r č i ć a na t a n j u r i ć u. Nad tanjurićem si pere misnik prste. Tu je i rubčić za otiranje prstiju (lavabo). D r u g i t a n j u r i ć služi za pričest vjernika.

Monstranca

Ciborij

Sveta Pričest čuva se u većem kaležu s poklopcem (c i b o r i u m, krušnik).

Za blagoslov s Presvetim Sakramentom posvećuje se velika hostija, koja se čuva u k u s t o d i j i u svetohraništu, a izlaže se na klanjanje u najljepšoj posudi, koja se zove p o k a z n i c a (m o n s t r a n c a). Hostija stoji u polumjesecu (l u n u l i).

Tamjan se pali na čast Bogu u k a d i o n i c i, a čuva u l a đ i c i sa ž l i č i c o m.

Blagoslovljena voda se čuva u k o t l i ć u, a škropi se š k r o p i l o m (aspergil).

Sveta Pričest nosi se bolesnicima u pozlaćenoj k u t i j i. Sveta ulja (katekumensko, krizma i bolesničko) čuvaju se u pozlaćenim p o s u d i c a m a.

LITURGIJSKE KNJIGE

Crkva je uviek na koljenima i moli se. Svoje molitve združuje s Isusovom žrtvom u sv. misi. Zato su joj u ruci uviek molitvene knjige. Daje ih u ruke svojim svećenicima, koji se mole uime Crkve. Glavne liturgijske knjige jesu:

M i s n a k n j i g a (m i s s a l e), u kojoj su misni obrazci svih misa u svim danima u godini.

Č a s o s l o v (B r e v i a r i u m) je svećenikova molitvena knjiga, u kojoj su svećenikove molitve za sve dane u godini. To je javna molitva Crkve, koju obavlja svećenik uime Crkve, a kojom se Crkva klanja i zahvaljuje Bogu, te od Boga moli milost i spasenje svemu svietu. Časoslov je razdieljen (brevis) na više dielova, koji se mole u određeno doba dana.

Biskupov priručnik za bogoslužje i obrede izvan mise zove P o n t i f i k a l, a svećenikov R i t u a l (Obrednik).

U M a r t i r o l o g i j u su popisani sveci, kojih se spominje Crkva svaki dan, a po jedan od njih zabilježen je i u kalendaru.

Liturgijske knjige pisane su službenim crkvenim l a t i n s k i m jezikom. Samo obrednici izlaze i na živim jezicima. Kod nas je poznat u liturgiji i staroslavenski jezik, koji je Crkva dopustila sv. braći Ćirilu i Metodiju. Latinski jezik liepo označuje j e d i n s t v o Crkve. Čuva i jedinstvo vjere, jer je mrtav, pa se ne mienja, niti se mienja ono, što je u njem napisano. U njemu čujemo govor majke Crkve prvih vjekova.

LITURGIJSKI ČINI I ZNAKOVI

Svoje misli i osjećaje objavljuje čovjek izvanjim znakovima. I svoju vjeru pokazuje čovjek izvana, vjerskim znakovima, vjerskim obredima. Ima prirodnih vjerskih obreda, koji se nalaze kod svih ljudi sviju vjera. Takvi su obredi: klečanje, sklapanje ruku, udaranje u prsa, obhodi. Ima i simboličkih djela, koja nalazimo kod svih ljudi: kupanje, pranje, škropljenje, paljenje tamjana. Takvih prirodnih vjerskih obreda i simbola ima i u Crkvi. Druge je propisala još i Crkva.

S t a j a n j e u liturgiji znači, da djelatno sudjelujemo u liturgiji. Pred poglavarom ustajemo u znak poštovanja i spremnosti, da izvršimo njegove naloge. Stajanje može biti znak veselja i oduševljenja.

Crkva dopušta u liturgiji i s j e đ e n j e, da se previše ne umorimo. Sjedeći slušamo čitanje pisma. Sjedenje znači nečiju čast i vlast. Izpovjednik sjedeći sluša izpoviedi.

P o k l e c a n j e (genufleksija) je znak velikog poštovanja i klanjanja. Pred Isusom u Presvetom Oltarskom Sakramentu u svetohraništu spuštamo desno koljeno do poda uz lievu petu, a tielo ostaje mirno i uzpravno. Ako je izložen Isus na oltaru u Presvetom Sakramentu, padamo pred njim na oba koljena i poklonimo mu se još i glavom. To ne činimo kod crkvenih vratiju, nego na onom mjestu, gdje kanimo ostati. Klanjamo se na dolazku i odlazku iz crkve.

N a k l o n (inklinaciju) glavom činimo uviek, kad izgovaramo Isusovo ime i ime svete Marije. D u b o k i n a k l o n tielom činimo kod »občinske izpoviedi«.

K l e č a n j e je znak ponizivanja pred Bogom i znak vruće molitve. Tako klečimo za podizanja i kod primanja blagoslova.

P o d i ž e m o o č i u znak pouzdanja u Boga i zahvalnosti, a i u pobožnoj molitvi. S p u š t a m o o č i u znak kajanja i stida radi grieha.

S k l o p l j e n e r u k e su znak sabranosti u molitvi i poštovanja Boga. Kod sklapanja stavljamo prst na prst i desni palac unakrst preko lievoga. D i z a n j e r u k u znači jako čuvstvo. R a z š i r e n e i podignute ruke su znak svečane molitve.

P o l a g a n j e m r u k u podjeljujemo blagoslov.

P r a n j e r u k u znači čišćenje duše i kajanje za griehe.

U d a r a n j e u p r s a znak je kajanja i ponizivanja samoga sebe. To činimo kod molitve: »Jaganjče Božji, koji uzimlješ grieh sviета, . . .« i »Gospodine, nisam vriedan . . .«

P o l j u b a c dajemo Isusu, kad ljubimo oltar, evanđelje, križ i svete posude.

K r i ž a n j e je u običaju od prvih kršćanskih vremena. Križ mora pratiti sva naša djela. To je kratka, ali velika molitva. V e l i k i i l i l a t i n s k i k r i ž pravimo tako, da lievu ruku stavimo na prsa prst uz prst, a jagodicama desne ruke dotičemo se čela, prsiju iznad lieve ruke, lievog i desnog ramena i izgovaramo rieči: U ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Amen. — M a l i k r i ž pravimo, kad jagodicom palca izpružene desne ruke označujemo križem čelo, usta i prsa. G r č k i k r i ž pravi svećenik, kad blagoslivа vjernike.

Leonardo da Vinci: Posljednja večera (Milano)

SVETA MISA

Sveta misa je neprestana žrtva Novoga Zavjeta, u kojoj se Isus Krist pod prilikama kruha i vina prikazuje svomu nebeskomu Otcu.

Sveta misa je bitno ista žrtva, koju je Isus prikazao na križu. Zato velimo, da nam je s križa došlo spasenje, u križu je spasenje. I. sv. misu počinjemo znakom svetoga križa.

Svetu misu prinosi Bogu sam Isus zajedno sa svom svojom Crkvom. Isus prinosi žrtvu po svećeniku, s kojim sudjeluju i vjernici, a zamjenjuje ih kod oltara služitelj (ministrant).

Svetu misu naredio je Isus na Posljednjoj večeri. Tom prilikom odredio je žrtvene darove i glavne dielove: Prikazanje, Pretvorbu i Pričest. Sve druge obrede prepustio je Crkvi, da ih propiše. Misni obredi razvijali su se polako, dok su dobili današnji oblik. Zato misu možemo razumjeti onda, ako znamo, kakova je bila nekada i zašto se mienjala. Nebitni obredi dali su misi dva glavna oblika: iztočni i zapadni, bizantski i rimski, grčki i latinski. Rimski oblik sačuvao se do danas u rimokatoličkoj crkvi, a grčki oblik u grkokatoličkoj crkvi. Jedan i drugi oblik nastali su u krilu iste Kristove Crkve. Promatramo rimski oblik svete mise.

Sveta misa se dieli na predmisu (missa catechumenorum), na kojoj su bili nazočni nekada katekumeni, pripravnici za sv. krštenje; i misu vjernih (missa fidelium), na kojoj su mogli biti samo pokršteni. Iza predmise odpuštali su katekumene, a iza mise vjernih krštene riečima: Ite, missa est! Odpuštate se! Od tih rieči nastalo je i ime mise. Poviest pozna još ova imena mise: Gospodnja svečanost (Dominica solemnia), žrtva (sacrificium, oblatio), lomljenje kruha (fractio panis), skupljanje (synaxis), sveta liturgija.

Sveta misa je najveće i najznamenitije liturgijsko djelo. Samo svetom misom možemo se dostojno pokloniti Bogu; nešto veće i Bogu milije ne možemo učiniti od prinošenja sv. mise. Sveta misa je djelo Božje, zato je puna sadržaja i dubine. Kad s misalom u ruci pratimo misu dugo vremena, sve više odkrivamo njezinu ljepotu i veličinu. Svega svoga života ne ćemo je svu odkriti.

KATEKUMENSKA MISA

Katekumenska misa se završuje Vjerovanjem (Credo). Ima dva diela: molitve i pouku. Najprije se molimo, a onda slušamo Božju rieč; najprije se približimo Bogu molitvom, a onda dolazi Bog k nama, da nas pouči.

MOLITVE KATEKUMENSKE MISE

Pristupne molitve

Kad je misnik postavio kalež na oltar i otvorio misnu knjigu, silazi pred oltar i moli s nama pristupne molitve. Ponajprije molimo Davidov 42. psalam (Judica...) pod antifonom (predpjev): Pristupit ću k Božjem žrtveniku; k Bogu, koji razveseljuje moju mladost. Kao da hoćemo reći: O kako želim pristupiti k Božjem žrtveniku: k Bogu, koji je moja radost od moje mladosti. Nismo vriedni, da se približimo Bogu, jer smo grješni. Uzdajemo se ipak u milosrđe Božje i zato molimo u drugom dielu s misnikom oproštenje grieha Občom izpoviedu (Confiteor...). Pri tom se duboko sagnemo i udaramo u prsa u znak pokajanja.

Mjesto svih nas uzlazi misnik na oltar i moli: »Uzmi od nas, molimo te, Gospodine, naša bezzakonja!« Tada misnik poljubi oltar, koji naznačuje Isusa i u kojem su moći svetaca. U svečanoj misi okadi još oltar mirisavim tamjanom, koji se diže k nebu s našim molitvama.

Ulaz, Ulazna pjesma — Introitus

Prva misna molitva u misalu zove se ulaz. Sastavljen je od antifone, jednog redka kojeg psalma, Slava Otcu... i opetuje se antifona. Taj oblik pokazuje, da je ulaz nastao od onih psalama, koje su kršćani pjevali, kad su ulazili u crkvu na misu u procesiji.

U ulazu se nalazi glavna misao mise ili blagdana, pa zato ima svaka misa svoj posebni ulaz. Ulaz je promjenljivi dio mise.

Gospodine, smiluj se — Kyrie, eleison

U sredini oltara vapi misnik s nama u nebo devet puta kao u litanijama, da nam se smiluje Presveto Trojstvo u našim potrebama i nevoljama. Taj vapaj je ostao ovdje od Litanija svih svetih, koje su se nekada molile prije mise.

Slava — Gloria

Na naše vapaje kao da se otvorilo nebo, a iz neba se čuje pjesma anđela i svih nebeskih stanovnika: Slava Bogu na visini i na zemlji mir ljudima dobre volje. Tako su pjevali anđeli nad betlehemskom špiljom, kad se rodio Isus. Taj dio katekumenske mise poziva nas, da zapjevamo pjesmu (himan) Presvetomu Trojstvu i tako dođemo do mira i sreće.

»Gloria« je vesela pjesma, pa se izpušta ponajviše u pokorničkim i žalostnim misama. Po obliku je veliki Slava Otcu (doxologia). U katoličkoj liturgiji ima mnogo doksologija.

Skupne molitve — Orationes collectae

Misnik poljubi oltar, okrene se, razširi ruke i pozdravi nas liturgijskim pozdravom: Gospodin s vama! (Biskup veli: Mir vama!) Mi mu odgovaramo: I s duhom tvojim! Novi dielovi mise redovito se započinju tim pozdravom. Iza pozdrava poziva nas misnik na molitvu: Pomolimo se! Sada moli glavnu misnu molitvu, koja se zove skupna molitva. U svakoj misi je druga. Zove se skupna, jer se nekad molila nad skupljenim narodom. Bila je samo jedna. Danas ima redovito više (1—9) skupnih molitava, jer na isti dan padne više svetkovina i Crkva ima više potreba. Zato danas misnik skuplja u skupnim molitvama sve potrebe i molitve svete Crkve i naše, i donosi ih Bogu kao posrednik između neba i zemlje. Skupne molitve završujemo riečima: »Po Gospodinu našemu Isusu Kristu«, jer sve, što molimo od Boga, molimo po zaslugama Isusa Krista. Tako se svršavaju sve liturgijske molitve. Razširene ruke znače svečanu molitvu, a sjećaju nas i razapetih Isusovih ruku na križu.

POUKA KATEKUMENSKE MISE

Poslanica — Epistola

Molitve su pripremile naša srdca za Božji nauk. Moramo znati, koju misao ima misa svetkovine i koje ćemo plodove ponieti od nje. Prvu pouku nam daje poslanica ili pismo. Zove se tako, jer je ponajviše uzeta iz pisama sv. apostola Pavla (»Apostol«), pa se tako zove i onda, ako je iz kojeg drugog diela Svetoga Pisma, Staroga ili Novoga Zavjeta, ali nikada iz evanđelja. Bog nam piše pismo, Bog nam govori po prorocima ili apostolima. Za čitanja drži misnik ruke na knjizi. Mi slušamo! Na kraju se zahvaljujemo Bogu riečima: Hvala Bogu! Deo gratias!

Iza poslanice sliedi pjesma na stepenicama (graduale). Sastavljena je od antifone i jednog redka psalma. To je ostatak onih pjesama, koje je kor pjevao, dok su se na propovjedaonici (ambonu) izmjenjivali čitači poslanice i evanđelja.

U drugom dielu pozdravljamo čitanje evanđelja uzklikom: aleluja (koji ide Isusu), a spojen je s jednim redkom psalma.

U pokorničkim misama nalazi se na mjestu aleluje zavlaka (tractus), koja je dobila ime od tužnog napjeva.

Obje pjesme imaju u nekojim misama nastavak (sequentia). To su pjesme (himni) liepih napjeva, koje je puk rado pjevao između poslanice i evanđelja. Danas ima sekvenciju pet misa: uzkrsna (»Svetoj žrtvi uzkrsnici dajte hvalu, kršteni-ci!«); duhovska (»Dođi, Duše, Presveti!«); tjelovska (»Sion goro, pjevaj, kliči!«); Majke Božje žalostne (»Stala Mati bola sveta«) i zadušnice (»Strašni sud će na dan cvila«).

Evanđelje

Najsvečaniji dio katekumenske mise jest čitanje ili pjevanje sv. evanđelja. Misna knjiga se prenosi sa strane poslanice na stranu evanđelja. Misnik se moli duboko sagnut na sredini oltara, da bude dostojan naviestiti sv. evanđelje. Misnik znamenuje znakom križa misnu knjigu, čelo, usta i prsa. Tako se znamenujemo i mi, da nam Isusova rieč razsvietli sve naše biće. Kod svečane mise okadi se knjiga evanđelja i drži se među sviećama. Misnik stoji za vrieme čitanja evanđelja okrenut prema sjeveru, prema tami, koju

mora raztjerati svietlost evanđelja. Na kraju čitanja poljubi misnik knjigu, a ministrant (s nama!) oduševljeno kliče Isusu, Sinu Božjemu, koji nam je govorio u evanđelju: Slava tebi Kriste! Laus tibi, Christe!

Misno evanđelje je odlomak svetih evanđelja, koja su napisali evanđelisti sv. Matej, sv. Marko, sv. Luka i sv. Ivan. Ako se čita od početka, kaže se: Početak (Initium) sv. evanđelja po Mateju..., a ako se čita gdje dalje, kaže se: Sliedi, nastavlja se (sequentia)...

Poslije evanđelja je redovito propovied. U poslanici i evanđelju govorio nam je Isus Krist, a u propoviedi nam govori Sveti Duh po Crkvi, kojoj je Isus naložio propoviedati.

Vjerovanje — Credo

U poslanici, evanđelju i propoviedi čuli smo Božju nauku, koju mi sada u Vjerovanju svom dušom primamo i javno izpoviedamo. To je Vjerovanje prošireno Apostolsko vjerovanje na občim crkvenim saborima u Niceji (325.) i Carigradu (381.), pa se zato zove Nicejsko-carigradsko vjerovanje. Vjerovanje se govori u misi samo na veće svetkovine.

Ulaz, skupne molitve, poslanica, gradual i evanđelje jesu promjenljivi dielovi mise, pa su u svakoj misi drugojačiji.

MISA VJERNIH — ŽRTVA

Između odkrivanja i pokrivanja kaleža nalaze se tri glavna diela mise: Prikazivanje, Pretvorba i Pričest. Prikazujemo Bogu svoje darove kruha i vina, koje Isus pretvara u svoju žrtvu Božjega Janjeta, a nas hrani na svojoj gostbi Božjim kruhom vječnoga života. Za zemaljski kruh vraća nam nebeski živi kruh.

PRIKAZIVANJE

Prije nego misnik odkrije kalež, izmoli prikaznu pjesmu (offertorium). To je ostatak (samo antifona) onih pjesama, koje je do desetog stoljeća pjevao kor, kad su vjernici prinosili na oltar žrtvene darove.

Prvi kršćani su donosili darove za agape, gostbe siromaha. Od tih darova odabrali su dio kruha i vina za žrtvu. Poslije su kršćani

donosili darove k oltaru u procesiji, a zbor je dotle pjevao psalme. Đakon je prenio dio darovanog kruha i vina na oltar za žrtvu. Kad su nastale tihe mise, n e s t a l o j e prinošenja darova, a za kruh i vino se pobrinuo sam svećenik. Vjernici su donosili darove u novcu za potrebe mise i crkve. Tako je nastao običaj, da se za služenje mise daje svećeniku nagrada, ako hoćemo, da je namieni za nas i za naše potrebe.

Ofertorij je uvod u prikazivanje.

P r i k a z i v a n j e k r u h a. Na zlatnoj plitici podiže misnik bieli kruh, čisti prinos, koji prikazuje nebeskomu Otcu za sebe, za sve nazočne i za sve kršćane žive i mrtve.

P r i k a z i v a n j e v i n a. U kaležu spasenja prikazujemo s misnikom Gospodinu vino za spasenje svoje i svega svieta.

U vino se primieša nekoliko kapljica v o d e: jer je tako činio (po običaju) Isus na Posljednjoj večeri i jer je na križu potekla iz otvorenih Isusovih prsiju krv i voda. Ovdje vino još znači Isusovu božansku narav, a voda čovječansku narav — Isusovu i našu.

P r i k a z i v a n j e s e b e. S kruhom i vinom stavljamo na oltar i sami sebe, ponizne i skrušene.

Misnik zaziva b l a g o s l o v Božji na pripravljenu žrtvu, a u svečanoj misi obavije ju još mirisom tamjana, da bude ugodna Gospodinu Bogu. Iza toga si p e r e r u k e i moli 25. psalam. To je nekada bilo misniku potrebno iza primanja žrtvenih darova. Danas znači čistoću srdca, kojom treba prinositi žrtvu.

Još jedanput moli misnik P r e s v e t o T r o j s t v o, da primi žrtvene darove, a nas poziva na molitvu (Orate fratres) i sudjelovanje kod žrtve. »M o l i t e b r a ć o« dolazi ovdje mjesto »Pomolimo se« (Oremus) prije t i h i h m o l i t a v a (secreta), u kojima molimo tiho posljednji puta, da Bog primi nazočnu žrtvu, da ju blagoslovi i posveti, da je združi s našim posebnim molitvama. Tihih molitava ima toliko, koliko je bilo skupnih i spadaju među promjenljive dielove mise.

PRETVORBA

Isus je d a o h v a l u svomu nebeskomu Otcu prije prve pretvorbe kruha i vina na Posljednjoj večeri. I Crkva se zahvaljuje unapried Gospodinu Bogu u prefaciji za neshvatljivo čudo, koje čini za nju u misi kod pretvorbe.

Predslovlje — Praefatio

Predslovlje je uvod u kanon, u nepromjenljivi dio mise (kanon znači grčki mjeru, koja se ne mienja). U tom dielu dolazi Isus na oltar. U predslovlju se zahvaljujemo vječnom Bogu, što nam je dopustio, da mu smijemo prinositi žrtvu. U crkvenoj se godini izmjenjuje petnaest prefacija. Diele se na tri diela.

U prvom se dielu naglašava naša d u ž n o s t, da se zahvaljujemo Bogu.

U drugom promjenljivom dielu zahvaljujemo se Bogu za p o s e b n e m i l o s t i, kojih se spominjemo toga dana i blagdana, i za djelo spasenja. Bojimo se sami stupiti pred Boga, pa s misnikom pozivamo sve anđeoske zborove, da s njima proslavimo Boga.

U trećem dielu sa glasom zvonca s l a v i m o G o s p o d i n a B o g a nebeskih četa: »Svet, svet, svet!« Pozdravljamo i B o ž j e g S i n a, koji će sada doći na oltar, pozdravom Jeruzalema kod njegova svečanog ulazka u grad: »Blagoslavljen koji dolazi u ime Gospodnje!«

Kanon, Žrtva

Kanon je onaj sveti dio mise, koji se nalazi između prefacije i Otčenaša. Misnik ga moli tiho. »Gospodin je u svom svetom hramu, neka šuti pred njim sva zemlja!« (Hab. 2, 20). Oko oltara kao da se skuplja nebo i zemlja, pa se zato ređaju molitve:

Z a k a t o l i č k u C r k v u i njezine poglavare: papu i biskupa.

S p o m i n j e m o s e ž i v i h, napose onih, koji su nazočni kod mise i za koje se služi sv. misa.

Z a z i v a m o s v e t e, da sudjeluju kod Isusove svete žrtve; a napose Blaženu Mariju, vazda Djevicu, dvanaest svetih apostola i dvanaest svetih mučenika prve Crkve.

P o l a g a n j e m i s n i k o v i h ruku nad kalež i hostiju naznačuje, da je sv. misa prava žrtva, u kojoj se Isus žrtvuje mjesto nas radi naših grieha. U Starom Zavjetu polagao je svećenik ruke na glavu žrtvene životinje, kao da na nju prenaša ljudske griehe.

P e t z n a k o v a s v e t o g a k r i ž a nad kruhom i vinom zazivaju Božji blagoslov na žrtvene darove.

Zvonce se oglasi. Orgulje utihnu. Svi padamo na koljena. Došao je najsvetiji čas mise. U svečanoj misi obavija oltar miris tamjana, a zvono sa zvonika javlja svemu svietu, da dolazi Isus na oltar kao žrtva za nas.

Svećenik se duboko sagne i Kristovom moću pretvara kruh u Isusovo tielo govoreći Isusove rieči:

»O v o j e t i e l o m o j e.«

Pokloni se Isusu, podigne Svetu Hostiju, da se svi poklonimo Isusu. Naš pogled pada na Svetu Hostiju, a usta šapću: »Gospodine moj i Bože moj!«

Vino u kaležu pretvara svećenik u Isusovu krv njegovim riečima:

»O v o j e č a š a k r v i m o j e, n o v o g a i v j e č n o g a z a v j e t a, t a j n a v j e r e, k o j a ć e s e p r o l i t i z a v a s i z a m n o g e z a o d p u š t e n j e g r i e h a. Koliko god puta budete to činili, činit ćete meni na spomen.

Sliedi klanjanje i podizanje kao kod Svete Hostije.

Svršena je najveća žrtva. Sada je Isus na oltaru. S misnikom ga p r i n o s i m o Bogu kao žrtvu čistu, žrtvu svetu, žrtvu neokaljanu. Molimo Boga, da je p r i m i onako, kako je primio žrtvu Abelovu, Abrahamovu i Melkisedekovu. Neka je ruke svetoga Anđela d o n e s u na nebeski uzvišeni žrtvenik, a mi da se po p r i č e s t i napunimo svakoga blagoslova i milosti.

U s p o m e n u m r t v i h molimo se za svoje pokojnike, a napose za one, za koje se služi sveta misa.

N a m a g r j e š n i c i m a neka dade na kraju Gospodin oproštenje grieha, i družtvo svetih na nebesima po Kristu, Gospodinu našem:

»P o n j e m u i s njime i u njemu neka bude tebi, Bogu Otcu svemogućemu, u jedinstvu Duha Svetoga svaka čast i slava po sve viekove vjekova. Amen.«

Tako govori misnik križajući Svetom Hostijom kalež, a na kraju podigne kalež i Hostiju (m a l o p o d i z a n j e). Po Kristu, dakle po misi dajemo Bogu svu čast i slavu. Tim se svršava kanon.

PRIČEST — COMMUNIO

Svrha je ž r t v e klanjanje Bogu i naše združenje s Bogom. To združenje naznačivale su nekada žrtvene gostbe, na kojima je čovjek jeo od žrtve i bio Božji gost. Novozavjetna gostba je sveta pričest, pravo združenje s Bogom (communio).

Otčenaš — Pater noster

Kršćanin se moli prije svakog jela. Na nebesku gostbu dolazimo puni počitanja i s poniznom molbom. Molimo Otčenaš. U Otčenašu m o l i m o k r u h naš svagdanji. Što nam je kruh za tielo, to nam je Isus i njegova milost za dušu, za nebeski život duše. Da budemo dostojni blagovati taj nebeski kruh u sv. Pričesti, molimo u Otčenašu oproštenje grieha, kako i mi opraštamo svima, da bude mir na zemlji kao i na nebu.

Lomljenje Svete Hostije

Misnik l o m i Svetu Hostiju i spušta mali dio u kalež. To nas sjeća na lomljenje kruha na Posljednjoj večeri. Nekad je bilo potrebno lomiti Sveti Kruh za pričest, jer nije bilo hostija, nego se posvećivao jedan kruh za pričest svećenika i vjernika. Danas je lomljenje hostije povjestna uspomena, koja znači I s u s o v u s m r t. S p u š t a n j e diela Svete Hostije u kalež pokazuje, da je u kaležu i u Svetoj Hostiji i s t a žrtva, Isus Krist. To još znači i I s u s o v o u z k r s n u ć e, združenje duše i tiela.

Jaganjče Božji — Agnus Dei

U svim molitvama prije pričesti javlja se želja za mirom, u kojem je sreća. Zato misnik moli poslije Otčenaša Gospodina, da nas oslobodi od svih zala i grieha. Nekada se ponavljao za sve vrieme pričešćivanja uzklik: »J a g a n j č e B o ž j i, k o j i u z i m l j e š g r i e h e s v i e t a, s m i l u j n a m s e!« Danas ga opetuje misnik prije pričešćivanja tri puta, a treći puta s dodatkom: »D a r u j n a m m i r!« Pri tom se udara u prsa.

Tri molitve prije Pričesti i Pričest

Duboko sagnut nastavlja misnik molitvu z a m i r, koji moli ponajprije za svetu Crkvu. Iza te molitve podjeljuje u svečanoj misi poljubac mira, znak kršćanske ljubavi i jedinstva.

U drugoj moli, da ga sveta Pričest i z b a v i od svih grieha i od svakog zla.

U trećoj moli, da mu sveta Pričest ne bude na sud i propast, nego o b r a n a i liek duši i tielu.

Držeći Svetu Hostiju nad pliticom misnik se udara u prsa i govori: »Gospodine, nisam dostojan, da uđeš pod krov moj, nego samo reci rieč i ozdravit će duša moja». U tim je riečima sve, što je potrebno kao priprava za moja.« U tim je riečima sve, što je potrebno kao priprava za želja za pričešću. Pobožno izgovorene te rieči čine najbolju duhovnu pričest.

Križajući se pričešćuje se misnik riečima: »Tielo (krv) Gospodina našega Isusa Krista neka čuva moju dušu za vječni život. Amen«. Istim riečima pričešćuje i vjernike poslije svoje pričesti. Vjernici su sa svećenikom prinosili žrtvu, oni sa svećenikom i blaguju od iste žrtve, pričešćuju se.

Zahvala

Misnik pere kalež i prste. Pri tom moli zahvalne molitve. Kad je pokrio kalež, ide k misnoj knjizi i čita pričestnu pjesmu (communio). To je ostatak (antifona) onih pjesama, koje su se pjevale za vrieme pričešćivanja vjernika.

Zahvaljujemo se Bogu za svetu pričest u popričestnim molitvama. Misnik poljubi oltar i pozdravlja vjernike s »Gospodin s vama!« Poslije pričesti ima taj pozdrav podpun sadržaj. Prenaša ljubav Isusovu na sve nazočne. Sada misnik čita iz misala popričestne molitve, koje su slične po obliku i broju skupnim i tihim molitvama. Misnik zatvara knjigu, pozdravlja nazočne liturgijskim pozdravom i odpušta ih riečima: »Ite, missa est!«

Na sredini oltara prikazuje misnik Presvetom Trojstvu još jedanput svetu žrtvu, a njezine plodove predaje vjernicima u blagoslovu: »Blagoslovio vas svemogući Bog: Otac i Sin i Duh Sveti. Amen«. Taj blagoslov daje Crkva od Isusa svojoj djeci kao popudbinu na razstanku.

Misnik još govori početak sv. evanđelja po Ivanu. Nekada se govorio u procesiji na povratku od oltara. To nas evanđelje sjeća Utjelovljenja Sina Božjega i dolazka na zemlju. U svetoj misi ponovila se uspomena na tu tajnu. Na kraju evanđelja sretni kličemo: Hvala Bogu!

Iza tihe mise molimo klečeći: tri Zdravomarije, Zdravo Kraljice, molitvu za Crkvu, molitvu zaklinjalicu sv. Mihalju i uzklik Srdcu Isusovu.

VRSTE MISA

Žrtva sv. mise uviek je ista. Mienja se samo vanjska svečanost. Po njoj razlikujemo mise:

a) Tiha sv. misa je ona, koju misnik svu tiho govori. Ako pjevači pjevaju pod misom misne pjesme, onda se misa zove: tiha misa s pjevanjem.

b) Pjevana misa je ona, u kojoj misnik pjeva nekoje dielove, a pjevači mu odgovaraju.

c) Svečana sv. misa zove se pjevana misa, kod koje dvore misnika barem đakon i podđakon i pali se tamjan.

d) Misa pred izloženim Presvetim Sakramentom, poslije koje je blagoslov. Takova je misa na čast Presvetoga Isusova Srdca na prvu nedjelju u mjesecu.

e) Župna misa je ona, koju služi župnik za svoje župljane na sve nedjelje i blagdane.

f) Crne sv. mise za pokojne ili zadušnice. Svaka se misa može služiti za pokojnike. Zavjetne mise za pokojnike u crnom ruhu (requiem) imaju nekoje molitve napose za pokojnike. Posebne obrazce imaju te mise za dan smrti ili pogreba, za sedmi i trideseti dan iza smrti i na godišnjicu smrti. Na pogrebne mise donosi se pokojnikovo tielo ili samo lies (tumba ili katafalk), nad kojim se poslije mise izmole sprovodne molitve i tielo se blagoslovi.

U zadušnicama se izpuštaju svi veseli dielovi mise i blagoslovi za žive.

Mjesto: Ite, missa est, kaže se: Počivali u miru!

Bilježka: Crkva je od početka gojila u liturgiji pjevanje. Pjevao je ponajviše »kor«, pa se tako liturgijsko pjevanje prozvalo koralno pjevanje. Današnji oblik koralu dao je papa sv. Grgur Veliki, pa se po njemu zove gregorijanski koral. Koralni su napjevi jednoglasni. Po vremenu počeo se koral napuštati u liturgiji, ali ga Crkva opet vratila na njegovo sveto mjesto kao pravo crkveno pjevanje. Osim toga Crkva dopušta i pučko pjevanje, kad svi vjernici pjevaju crkvene pjesme.

Crkveno pjevanje smiju pratiti orgulje. Orgulje su poznate u Crkvi od devetoga stoljeća.

Rafael: Preobraženje Isusovo

SVETI SAKRAMENTI

Isus nas je odkupio i spasio, a plod odkupljenja je Božja milost. Milost nam je pribavio Isus i dieli nam je po svetim sakramentima, blagoslovinama i po molitvi.

Isus je naredio sedam svetih sakramenata. Predao ih je svojoj Crkvi, da ona njima posvećuje ljude i tako svete vodi u nebo k Isusu. Sakramente može primati samo kršteno čeljade. Zato čovjek mora postati ponajprije kršćaninom, mora se krstiti. Sam krst može primiti još nekršteni čovjek. Po krstu postaje članom Kristove Crkve i dobiva pravo na ostale sakramente.

Sakramenti se podjeljuju vidljivim znakovima, obredima. Bitne vidljive znakove odredio je sam Isus Krist. Nebitne dodala je sveta Crkva pod vodstvom Svetoga Duha. Obredima je zadaća, da jasnije pokažu djelovanje sakramenata.

SVETI KRST

Danas se podjeljuje krst obično djeci. U prvoj Crkvi krstili su ponajviše odrasle. Odrasle su ponajprije primali među katekumene, koje su poučavali u vjeri, a poučene krstili. Obredi su krštenja ostali do danas malone isti, samo se podjeljuju najedanput. Diete zastupaju na krštenju kumovi.

Svećenik u roketi i ljubičastoj stoli pita za ime djeteta, koje traži vjeru. Tjera od njega zlog duha, znamenuje ga Kristovim znakom, križem. Stavlja ga pod okrilje Crkve polaganjem ruku i daje mu soli, da bude mudro i sveto. Tako je diete primljeno među katekumene.

Znamenovanog križem na čelu Božjeg slugu uvodi svećenik stolom u crkvu do krstionice, a putem svi mole Vjerovanje i Očenaš. Palcem otvara mu uši i nos riečima: Otvori se! Na ugodni

miris! — Katekumen polaže krstni zavjet: odriče se đavla i izpovieda vjeru u Boga Otca i Sina i Duha Svetoga. Međutim ga svećenik maže na prsima i leđima kao Božjeg borca katekumenskim uljem.

Sada svećenik polieva glavu djeteta krstnom vodom u obliku križa govoreći: (Petre) ja te krstim u ime Otca i Sina i Duha Svetoga.

Božje diete maže svećenik na tjemenu krizmom kao Božjeg pomazanika, kršćanina, Kristova pristašu. Krstnu nevinost naznačuje biela haljinica, koju dobiva diete sa željom, da je donese pred Isusa Krista na sud. Dobiva još zapaljenu svieću kao znak žive vjere i dobrih djela. »Idi u miru i Gospodin bio s tobom!«

Ako je već netko krstio diete u nuždi, ali je diete ostalo na životu, svećenik će obaviti samo sve nebitne obrede.

Potrebno je, da češće obnovimo krstni zavjet, osobito o Uzkrsu, Bieloj nedjelji i blagdanu Presvetoga Trojstva.

Kumovi su kumčetu duhovna rodbina. Imaju dužnost brinuti se za kršćanski odgoj kumčeta. Zato moraju biti dobri kršćani katolici.

Djetetu se daje ime kojega svetca, da mu bude zagovornik na nebu, a uzor na zemlji. Već nam ime pokazuje, koje smo vjere i narodnosti.

Kršteni se upisuje kao član Kristove Crkve u maticu krštenih svoje župe. Župnik upiše: redni broj; ime krštenoga; dan rođenja i krštenja; zakonit, nezakonit; ime, prezime, stalež i vjeru roditelja; mjesto rođenja; ime, prezime, stalež i vjeru kumova (najviše dva); ime, prezime i stalež krstitelja.

SVETA POTVRDA

Na krštenju podieljena vjera i milost jača se i razvija u sv. potvrdi. Potvrda je dopunjenje krsta. Crkva gleda u potvrđeniku zrelog i odrastlog kršćanina, koji ulazi u životnu borbu i u boj s neprijateljima Kristovim. Zato mu daje u sv. potvrdi na pomoć Svetoga Duha. Na potvrdi postajemo Kristovim vojnicima.

Potvrđenici su se izpovjedili i pričestili. U crkvi kleknu u redu pred biskupa, a iza njih stoje kumovi. Svi mole djelo vjere, ufanja i ljubavi. Biskup razširi ruke nad onima, koji su preporođeni vodom i Duhom Svetim i kojima su oprošteni svi griesi. Moli

za njih sedam darova Duha Svetoga: dar mudrosti, razuma, savjeta, jakosti, znanja, pobožnosti i straha Božjega.

Zatim biskup polaže desnicu na glavu, a palcem umočenim u krizmu maže čelo svakoga potvrđenika govoreći: »Znamenujem te znakom svetoga križa i potvrđujem te krizmom spasenja. U ime Otca i Sina i Duha Svetoga. Amen«. Malo ga udari po obrazu i reče: »Mir s tobom!« Za vrieme pomazivanja drži kum desnicu na desnom potvrđenikovom ramenu.

Krizma je smjesa maslinova ulja i balzama. Ulje znači jakost i milost. Balzam znači čistoću od truleži grieha. Polaganje ruku znači podjeljivanje Svetoga Duha. Mazanje čela znači smjelo izpoviedanje svoje vjere. Udarcem postajemo kršćanski vitezovi, koji su spremni za vjeru vojevati i trpjeti.

Na kraju podjeljuje biskup svim potvrđenima blagoslov, koji treba dočekati, a ne prije ostaviti crkvu.

U iztočnoj crkvi podjeljuje se potvrda odmah poslije krštenja.

Kum mora biti potvrđen, dobar katolik i istoga spola kao kumče.

PRESVETI OLTARSKI SAKRAMENAT

(Euharistija)

Euharistija je vrhunac i kruna duhovne zgrade, kojoj je u nama položio temelje sv. krst, a izgradila je i podigla sv. potvrda. Kad nas je Krist nanovo stvorio i posvetio u vodi preporoda, kad nam je pomazao glavu i okriepio mladi duhovni život u sv. potvrdi, priređuje nam pobjedničku svečanost i gozbu nebeskog kruha i vina, združuje se s nama u svetoj pričesti.

Presveti Oltarski Sakramenat je pravo tielo i prava krv Gospodina našega Isusa Krista pod prilikama kruha i vina.

Kruh i vino pretvara se u pravo tielo i krv Isusovu u svetoj misi.

Blagovanje tiela i krvi Isusove pod prilikama kruha i vina zove se sveta pričest. Pričešćujemo se na tašte.

Prvi kršćani primali su sv. pričest pod svetom misom poslije misnikove pričesti. Dotle su se pod misom dovoljno spremili za sv. pričest. Tu je i danas pravo mjesto pričešćivanju. Pričestnici mole Obću izpovied, a misnik im podjeljuje odriješenje.

Zatim tiho prate misnikove rieči, koje govori okrenut prema njima i držeći Svetu Hostiju nad ciborijem: »Evo Jaganjac Božji, evo koji uzimlje griehe svieta. Gospodine, nisam dostojan, da udeš pod krov moj, nego samo reci rieč i ozdravit će duša moja«.

Kad nas misnik pričešćuje, čini znak križa sa Sv. Hostijom i govori: »Tielo Gospodina našega Isusa Krista čuvalo dušu tvoju za život vječni. Amen«.

Pod bradom držimo pliticu, glavu smo podigli, vrh jezika smo prislonili uz rub dolnje ustnice, usta malo otvorili. Svetu Hostiju progutamo odmah, a ako se prilicpila u ustima, odliepimo je jezikom. Ustanemo, mirno se okrenemo i oborenih očiju, a sklopljenih ruku vraćamo se na svoje mjesto, gdje se klečeći zahvaljujemo za najveći dar sv. pričesti.

Isto se tako pričešćujemo izvan sv. mise, samo nas onda još svećenik poslije pričesti blagoslovi.

Bolestnicima se podjeljuje sv. Pričest kao »p o p u t b i n a« riečima: »Primi, brate (sestro), populbinu tiela Gospodina našega Isusa Krista, koji te čuvao od zlobnoga neprijatelja i doveo u život vječni. Amen«.

Dobar kršćanin pričešćuje se često, pa i svaki dan!

SAKRAMENAT SV. POKORE

S v e t a p o k o r a je sakramenat, u kojem Bog oprašta skrušenomu grješniku griehe, koje je učinio poslije krštenja.

I kršćanin može sagriešiti. Isus ne ostavlja i ne zaboravlja izgubljenog sina. On traži izgubljenu ovcu, jer ne će smrti grješnika. Zato je na dan svojega uzkrsnuća naredio sakramenat našega uzkrsnuća: »Kojima oprostite griehe, bit će im oprošteni«.

Da se oslobodimo svojih grieha, potrebno je, da se p o m o l i m o Svetomu Duhu, da nam razsvietli pamet, kako bismo spoznali svoje griehe. Zatim ozbiljno r a z m i š l j a m o, što smo sagriešili poslije posljednje izpoviedi. To znači, izpitujemo savjest. Kod težkih grieha zapamtimo, koliko smo ih puta počinili. Za učinjene se griehe od srdca k a j e m o i iskreno o d l u č i m o, da ne ćemo više griešiti. Sada istom idemo na i z p o v i e d. U izpovjedaonici nas čeka svećenik obučen u roketu i ljubičastu stolu. Kleknemo pred njega i pozdravimo ga: »Hvaljen Isus!« Zatim molimo: »Skrušeno izpoviedam svoje griehe, koje sam učinio od posljednje izpoviedi, koja je bila ....« Skrušeno pripoviedamo svoje griehe i

završimo: »Molim pokoru i odrješenje od grieha«. Slušamo izpovjednikove opomene. Izpovjednik nas odrješuje ovako: »Ja te odrješujem od tvojih grieha u ime Otca i Sina i Duha Svetoga. Amen«. Izpovied mi završimo ovako: »Kajem se od svega srdca, što sam uvriedio Boga, najveće i najmilije dobro. Mrzim na sve svoje griehe i tvrdo odlučujem, da ću se popraviti i da ne ću više griešiti«. — »Hvaljen Isus!«

Poslije izpoviedi učinimo z a d o v o l j š t i n u, izvršimo pokoru, koju nam je izpovjednik zadao.

I z p i t i v a n j e s a v j e s t i možemo si olakšati ovim pitanjima: Molitva, kletva, misa, roditelji, bližnji, bezsramnost, krađa, laž, post, gizda, srditost, neumjerenost, lienost. — Izpoviedaj se često!

POSLJEDNJE ILI BOLESTNIČKO POMAZANJE

Posljednje ili sveto bolestničko pomazanje je sakramenat naređen bolestnicima na korist duše i tiela.

Taj se sakramenat zvao sve do 12. stoljeća bolestnička pomast (pomazanje), a onda je nastao običaj zvati ga posljednje pomazanje. Vjerojatno zato, jer su ga podjeljivali samo vrlo težkim bolestnicima. Bio je doista sakramenat, u kojem se čovjek posljednji put pomazivao svetim uljem. Takovo mišljenje nalazimo i danas, osobito u gradovima. Zato zovu svećenika k bolestniku, kad već umire ili je — već umro! Ali taj sakramenat ne šalje bolestnika u grob, nego mu daje zdravlje duše, a često i tiela. U obredima toga sakramenta ima mnogo molitava, koje mole bolestniku z d r a v l j e.

Bolestnikova soba mora biti prozračena. Stol je prekrit bielim stolnjakom i okićen kojim cvietom, ako je moguće. U jednoj je čaši blagoslovljena voda s grančicom za škropljenje. U drugoj čaši je voda za piće. Na tanjuriću je pamuka (vate), malo soli i mekije od kruha. Na stolcu je umivaonik s vodom i ručnik.

Ulazeći svećenik k bolestniku p o z d r a v i: »Mir ovoj kući i svima, koji prebivaju u njoj!« P o š k r o p i bolestnika blagoslovljenom vodom i pomoli se za njega. Ako je potrebno, i z p o v j e d i ga i p r i č e s t i. Zatim ga p o m a z u j e: bolestničkim uljem maže bolestniku pet ćutila i noge govoreći: »Ovim svetim pomazanjem i svojim preblagim milosrdem oprostio ti Gospodin, što god si sagriešio gledanjem. Amen«. Spominje ono ćutilo, koje maže. Pomazana mjesta otire pamukom. Nazočni dotle kleče kraj bolestnikove postelje i mole se za bolestnika.

Ako bolestniku prieti smrt, svećenik će mu podieliti a p o s t o l s k i b l a g o s l o v s podpunim oprostom u smrtnom času.

Bolesnik će pobožno reći: »Isuse!« Ako je svećenik nazočan i kod umiranja, izmolit će s nazočnima Preporuku duše, kako to propisuje Obrednik.

SAKRAMENAT SVETOGA REDA

Svetim redom se podjeljuje svećenička vlast i milost. Sakramenat svetoga reda podjeljuje biskup pod sv. misom polaganjem ruku i molitvom. Podjeljuje ga postepeno, a ne najedanput.

Razlikujemo niže i više redove. Uvod u sv. red čini tonzura (striženje). Po tonzuri postaje svjetovnjak klerikom. Biskup mu striže malo kose, što znači odricanje taštine. Oblači mu roketu *(superpelliceum)*, odielo klerika, i predaje mu zapaljenu svieću, koja ga opominje na revnost u Božjoj službi.

Niži redovi jesu: vratar *(ostiarius)*, čitač (lektor), zaklinjač (exorcista), svjećonoša (podvornik, akolit = *acolythus*). Nekad su to bile samostalne crkvene službe. Danas ih vrše svjetovnjaci, crkvenjaci. Crkva je sačuvala niže redove zato, da pokaže, kako je častno služiti Bogu u crkvi u svakoj službi. Niže redove podjeljuje kleriku biskup tako, da mu predaje znakove njegove službe: ključeve i zvončić, knjigu poslanicâ, knjigu zaklinjanja, svieću na sviećnjaku i vrčiće za vodu i vino.

Viši redovi: Poddakonat *(subdiaconatus)* obvezuje zaredenoga na celibat (ne smije se ženiti) i na molitvu breviara. Njegovo liturgijsko odielo jest: humerale, alba, cingulum, manipulus i tunicela. Kod redenja predaje biskup kleriku tu odjeću, kalež s patenom i knjigu poslanicâ. Služba mu je dvoriti kod svečane mise i pjevati poslanicu.

Đakonat *(diaconatus)* daje pravo u svečanoj misi pjevati evanđelje, propoviedati i pričešćivati. Kod redenja polaže biskup na glavu poddakona svoju desnicu, predaje mu stolu (preko lievog ramena), dalmatiku i knjigu evanđelja.

Prezbiterat *(presbyteratus*, svećenički red) daje vlast služiti sv. misu, podjeljivati sv. sakramente (osim sv. potvrde i sv. reda), u ime biskupovo propoviedati, zaklinjati, blagoslivljati i posvećivati. Kod redenja polaže biskup na glavu đakona obje svoje ruke, predaje mu stolu (oko vrata) i kazulu. Zatim mu posvećuje ruke mažući ih katekumenskim uljem. Sada daje biskup redeniku patenu s hostijom i kalež s vinom.

Posvećeni svećenik služi sada s biskupom svoju prvu misu (koncelebracija). Poslije pričesti položi biskup na glavu mladom svećeniku ruku govoreći: »Primi Svetoga Duha! Kojima oprostiš griehe, bit će im oprošteni, a kojima zadržiš, bit će im zadržani.« Na kraju obećava mladi svećenik biskupu i njegovim nasljednicima poštovanje i poslušnost, dade mu svoje ruke, a biskup ga poljubi.

Prva sv. misa svećenikova, koju služi sam, zove se »primicija« ili »mlada misa«. Zahvalna misa poslije dvadeset i pet godina svećeničke službe zove se srebrna misa, iza pedeset godina zlatna, iza šestdeset godina biserna, iza sedamdeset željezna, a iza sedamdeset i pet dijamantna, kad bi je doživio.

Episkopat *(episcopatus)* je dovršenje sv. reda. Biskup ima sav sv. red. Zato ima biskup vlast podjeljivati sve svete sakramente, učiti i upravljati svojom biskupijom. Biskupa posvećuje papa ili biskup, kojega za to odredi papa. Obred posvećenja biskupa je vrlo liep i pun značenja. Prije redenja se čita papino pismo, kojim imenuje novoga biskupa. Biskup-posvetitelj polaže pod misom ruke na glavu redenika, maže mu krizmom glavu na tjemenu i ruke, predaje mu biskupsku palicu, prsten i evanđelje i moli: »Bio proklet, tko ga proklinje, a blagoslovljen, tko ga blagoslivlje.« Pričeste se od iste hostije i iz istog kaleža. Poslije mise predaje biskup-posvetitelj novomu biskupu mitru i rukavice, pa ga vodi na biskupsku stolicu (ustoličenje, intronizacija). Novi biskup daje svoj prvi biskupski blagoslov.

SVETI SAKRAMENAT ŽENITBE

Ženitba je sakramenat, u kojem se dvie slobodne osobe, mužko i žensko, uzimlju i dobivaju od Boga milost, da mogu ženitbene dužnosti do smrti vjerno izvršivati.

Ženitba je Božja uredba, veliki sakramenat. Ženitbena je veza slika veze Kristove s Crkvom. Kao što je zajednica Krista i Crkve nerazrješiva, jedinstvena i sveta, tako je i kršćanska ženitbena zajednica nerazrješiva, jedinstvena i sveta. Za kršćanina nema drugojačije ženitbe nego sklopljene u Crkvi i po Crkvi. Ženitba je sakramenat, a sakramente je Krist predao svojoj Crkvi, da ih dieli svojim članovima.

Bitni obred sklapanja ženitbe je vjenčanje. Vjenčanje je očitovanje ženitbene privole pred mjestnim župnikom i dva svje-

doka. To je onaj »h o ć u !« na pitanje župnikovo, da li se zaručnici hoće uzeti za muža i ženu. Ženitbu si dakle podjeljuju sami zaručnici međusobno.

Ženitbenu vezu liepo predočuje vezanje ruku stolom. Blagoslovljeno prstenje znači ženitbenu nerazrješivost. Negdje se dodaje i prisega vjernosti (u zagrebačkoj nadbiskupiji), koja jače naglašuje nerazrješivu ženitbenu vezu.

Prije vjenčanja su negdje u običaju z a r u k e. To je obećanje buduće ženitbe. Zaručnici se o z i v a j u u crkvi prije vjenčanja tri nedjelje ili blagdana, ne bi li se odkrila kakva zapreka, radi koje se ne bi mogli uzeti. Župnik izpituje zaručnike k r š ć a n s k i n a u k, da i oni mogu poslije poučavati svoju djecu u kršćanskoj vjeri.

Ako muž i žena prožive u braku dvadeset i pet godina, mogu zamoliti u crkvi blagoslov i proslaviti s r e b r n i p i r. Iza pedeset godina slavi se z l a t n i p i r; iza šestdeset b i s e r n i ili d i a m a n t n i p i r.

BLAGOSLOVINE — SACRAMENTALIA

Isus je blagoslovio kruh i ribe, djecu i svoje učenike. Isus je izgonio nečiste duhove. Isus je naložio apostolima, da zažele mir onoj kući, u koju udu, i zajamčio im, da će se izpuniti njihova želja i molitva. Zato je Crkva naredila blagoslovine po primjeru i nalogu Isusovu. U blagoslovinama se Crkva služi ponajviše molitvom i znakom svetoga križa.

B l a g o s l o v i n e su vidljivi znakovi i molitve, koje je Crkva naredila za duševno i tjelesno dobro vjernika. Blagoslovine su s l i č n e sakramentima. Među njima je ova r a z l i k a:

a) Sakramente je naredio Isus Krist, blagoslovine je naredila Crkva;

b) Sakramenti tvore sami po sebi milost, blagoslovine mole milost;

c) Sakramenti su potrebni za spasenje, blagoslovine su korištne za spasenje.

Blagoslovine se d i e l e na: blagoslove, zaklinjanja i posvete.

B l a g o s l o v i *(benedictiones)* su blagoslovine, kojima Crkva zaziva pomoć Božju na osobe, stvari i mjesta.

P o z n a t i su ovi blagoslovi: blagoslov s Presvetim Oltarskim Sakramentom na večernjici; blagoslov vjernika u nedjelju prije župne sv. mise; blagoslov na kraju sv. mise. Težkim bolestnicima se daje apostolski blagoslov. Osobiti su blagoslovi: biskupski i mladomisnički blagoslov. Crkva blagosliva još grla na Blaževo, pepeo na Pepelnicu, palmine grančice na Cvjetnicu; mladence i ženu poslije poroda; polja, kuće, jelo, liekove i sve, što služi na korist čovjeku.

Crkva blagosliva i p o k o j n e. S p r o v o d se kod nas vrši ovako: Svećenik u roketi i crnoj stoli poškropi pred kućom mrtvaca blagoslovljenom vodom. Zatim moli mjesto pokojnika p s a l a m 129:

»Iz dubine vapijem k tebi . . .« Putem do groblja molimo psalam 50: »Smiluj mi se, Bože, po velikom milosrđu svojem . . .« Na ulazu u groblje opet se blagoslovi mrtvo tielo i prati se do groba Zaharijinom pjesmom: »Blagoslovljen gospodin Bog . . .« Iza posljednje molitve za pokojnika doda se još molitva za sve pokojne. Zvona pozivaju svu župu, da se pomoli za pokojnika.

Na sprovodu djece nema crnine, nego se sprovod vrši u bielom ruhu i moli se psalam 112.: »Hvalite, djeco, Gospodina...«

Zaklinjanja *(exorcismus)* su blagoslovine, kojima Crkva oslobađa od utjecaja nečistoga duha osobe i stvari. Najpoznatija su zaklinjanja u obredima sakramenta krsta i blagoslova vode. Druga zaklinjanja mogu se vršiti samo posebnim dopuštenjem biskupa.

Posvete *(consecrationes)* su blagoslovine, kojima Crkva izlučuje iz svjetovne uporabe osobe, mjesta i stvari i određuje ih za službu Božju. Najpoznatije posvete jesu: krunisanje pape, posvećenje klerika i redovnika, posveta crkve, oltara i groblja, kaleža i zvonova.

Krunisanje Sv. Otca pape vrši se u crkvi sv. Petra u Rimu. Sv. Otca nose u crkvu na papinskom priestolju, a pred njim pali svećenik tri put kudjelju govoreći: »Sveti Otče, tako prolazi slava ovoga svieta. Papa služi sv. misu, tri kardinala mole na početku Svetoga Duha, da bi udielio papi puninu svojih darova, a po tom stavljaju na nj palij, koji su nekada nosili samo pape. Poslanica i evanđelje se pjeva grčki i latinski u znak, da je rimski biskup postavljen od Isusa Krista za poglavara kršćanskog iztoka i zapada. Poslije mise stavlja kardinal na glavu papi tiaru s riečima: »Primi tiaru s trostrukom krunom i znaj, da si otac knezova i kraljeva, vladar svieta i namjestnik našega Spasitelja Isusa Krista!« Sada papa podieli svečani blagoslov svemu svietu *(Urbi et orbi)*. Godišnjicu papina krunisanja slavi sav katolički sviet što svečanije.

Blagoslovinama se naziva i sve ono, što se blagoslovi i posveti.

LITURGIJSKA VREMENA

CRKVENA GODINA I NJEZINI DIELOVI

Sunce grije zimsku smrznutu zemlju; budi u njoj zaspali život, razvija ga svojim toplim zrakama i dovršava ga u plodovima. Sunce stvara na zemlji stalne promjene proljeća, ljeta, jeseni i zime, dana i noći. Taj niz promjena na zemlji za 12 mjeseci ili 365 dana zovemo sunčanom ili građanskom godinom.

Niz blagdana u jednoj godini zove se crkvena godina. I crkvenu godinu obasjava Sunce, Isus Krist. Isus grije ljudske duše, budi u njima nebeski život i razvija ga do plodova svetosti. Crkva nas sjeća na Isusovu nazočnost blagdanima. Sjeća nas onog tamnog doba, kad još nije bilo Isusa na toj zemlji, nego su samo proročki glasovi navieštali Mesijin dolazak. Sjeća nas Isusova dolazka i boravka na zemlji, njegova uzkrsnuća i povratka k nebeskom Otcu, sjeća nas dolazka Svetoga Duha u Kristovu Crkvu. Na kraju nam crkvena godina naviešta posljednji sud nad svim svietom i vječni život u nebu.

Crkvena godina nastala je malo po malo i još se razvija. Prvi i najstariji blagdan je Uzkrs. Uzkrs je središte crkvene godine. Na prvu uzkrsnu nedjelju zasjalo je nad svom zemljom Sunce — Isus kao svietlo svieta i svakog čovjeka. Oko Uzkrsa nizala je Crkva druge blagdane, koji sjećaju kršćane i drugih zgoda iz Isusova života, a napose njegova rođenja na Božić. Poslije je Crkva pod vodstvom Svetoga Duha umetala u crkvenu godinu blagdane svetih mučenika, Blažene Djevice Marije, anđela i svetaca.

Crkvenu godinu dielimo na dva doba: božično doba i uzkrsno doba. Božično doba traje od prve nedjelje adventa do nedjelje Sedamdesetnice, kojom počinje uzkrsno doba. Blagdane dielimo na nezapoviedane (festa chori), koji se svetkuju samo u crkvi, i na zapoviedane (festa fori), koji se

svetkuju i izvan crkve. Danas ima d e s e t zapoviedanih blagdana osim nedjelje (Uzkrs i Duhovi padaju na nedjelju!). Ima pet Isusovih: Božić, Nova Godina, Bogojavljenje, Spasovo i Tielovo. Dva Majke Božje: Bezgriešno Začeće Bl. Dj. Marije (Imakulata) i Velika Gospa. Tri svetačka: Sv. Josip, Sv. Petar i Pavao i Svi Sveti. N e p o m i č n i blagdani dolaze svake godine na isti datum (Božić), a p o m i č n i mienjaju datum (Uzkrs). Na velike blagdane spremamo se već dan prije postom i molitvom (n a v e č e r j a ili vigiliae), a proslava samog blagdana traje osam dana (o s m i n a ili oktava).

Svrha je svih blagdana u crkvenoj godini, da nas sjećaju Isusa i da nas vode k Isusu. Zato se svi blagdani svetkuju s v e t o m m i s o m, u kojoj se Isus Krist prikazuje za nas svomu nebeskomu Ocu.

NEDJELJA

Kršćani su od početka svetkovali nedjelju mjesto starozavjetne subote, prvi dan u tjednu mjesto sedmog dana. U Svetom Pismu označuju Božje rieči taj dan: »Neka bude svietlo!« U nedjelju je uzkrsnuo Isus i poslao apostolima Svetoga Duha. Zato je nedjelja blagdan Presvetoga Trojstva, ali je naposе posvećena našem Gospodinu Isusu Kristu (Dies Dominica) kao mali Uzkrs (Dies Solis). U crkvenoj godini liepo povezuju 52 nedjelje sve blagdane u jednu cjelinu.

Nedjelja nas sjeća i našeg uzkrsnuća iz grieha u sv. krstu i u sv. izpoviedi, poziva nas na okrepu duše kod sv. mise i u sv. pričesti. Nedjelja je odredena za posvećenje duše i za odmor tiela.

Nedjelju smo d u ž n i tako svetkovati, da budemo kod sv. mise i da ne radimo težačke poslove. Radni dani u tjednu zovu se u liturgiji f e r i j e (praznici). Crkva posvećuje i te dane službom Božjom i proslavom svetaca (festa chori). Na putu u vječnost stupaju uz nas sveti junaci kao uzori u kršćanskom življenju i kao zagovornici u nebu. U p e t a k traži Crkva od nas malu žrtvu u nemrsu na spomen muke i smrti Isusove.

KVATRE

Kvatre su zapoviedani postni dani na početku svakog godišnjeg doba. Post je u sriedu, petak i subotu. Kvaterni post poznat je u rimskoj Crkvi od davnih vremena. Bili su to dani zahvalne molitve za žetvu pšenice, berbu vina i ulja. Vršili su se u ljetu, jeseni i zimi, a najkasnije su uvedene proljetne kvatre kao uvod u veliku duhovnu obnovu u korizmi. Na te dane donosili su vjernici na dar nove plodove za žrtvu, crkvu i siromahe. Propisan je bio na te dane i post, jer je post odricanje i žrtva. Nije to bio post pokore, nego veseli dar Bogu. Bog ljubi veselog darovatelja! A jer je post hrana za krepost, postni su dani postali zajedno i danima duhovne obnove. U petom vieku nastao je običaj o kvatrama zaredivati svećenike.

P r o l j e t n e su kvatre u prvoj korizmenoj nedjelji, l j e t n e u Duhovskoj nedjelji, j e s e n s k e u trećoj nedjelji mjeseca rujna, a z i m s k e u trećoj adventskoj nedjelji. Dolaze četiri puta u godini, zato se zovu kvatre *(quatuor)*.

Danas je s v r h a kvaternoga posta: zahvaliti se Bogu za dobročinstva, preporučiti se njegovu milosrdu, činiti pokoru za grieheі moliti se Bogu, da nam pošalje dobrih svećenika.

BOŽIĆNO DOBA

Božićno doba dobilo je svoje ime od glavnog blagdana toga doba, Božića. U božićno doba sjećamo se, kako je ljudski rod čekao Spasitelja, sjećamo se Isusova rodenja u Betlehemu, njegove mladosti i skrovitog življenja u Nazaretu. Zato se božićno doba dieli na pripravu, Božić i Bogojavljenje sa svojim nedjeljama.

DOŠAŠĆE — ADVENT

Advent je priprava za Isusov dolazak, za Božić. Ima četiri nedjelje. Na p r v u nedjelju adventa je početak crkvene godine. To je ona nedjelja, koja je najbliža blagdanu sv. Andrije (30. XI). Pada izmedu 27. studenoga i 3. prosinca. Advent nas sjeća doba prije dolazka Isusova na sviet. Zato i mi v a p i m o sa starim prorocima u liturgiji za Spasiteljem: »Rosite, nebesa, odozgo i oblaci neka dažde Pravednika! Neka se otvori zemlja i neka rodi Spasitelja!« Crkva nas tješi: »Gospodin je blizu!« Šalje nam adventskog propovjednika sv. Ivana Krstitelja, koji nas opominje: »Pokoru činite, jer je blizu nebesko kraljevstvo!« Na pokoru nas opominju adventske mise u ljubičastom ruhu, u kojima se izostavlja veseli »Gloria!« P o k o r o m i sv. izpoviedu moramo oprati svoje duše

prije Božića, srušiti tamu grieha i ući u svietlo i život, koji nam donosi Isus.

U adventu je u duši tiha radost, jer je Gospodin blizu. S čistom dušom se približavamo i Majci Božjoj, koja također čeka Isusa. To činimo na zornicama. Zornice su pjevane svete mise na čast Majci Božjoj, koje se služe u adventu u zoru u znak radosti u bielom ruhu. U adventu je i Marijin veliki blagdan 8. prosinca: Bezgriješno Začeće (Imakulata). Taj nas blagdan sjeća, da Isusova Majka nije došla na sviet s iztočnim griehom, s kojim se mi svi rađamo, jer je začeta bez iztočnoga grieha. Marija je zasjala na zemlji kao Jutarnja zviezda (Danica) bez grieha i sjala u bjelini kao ukrašena Božja zaručnica.

U advent liepo pristaje blagdan sv. Lucije (Svietla, 13. XII.), koja izlazi ususret Ženiku i Nevjesti kao mudra djevica sa zapaljenom svjetiljkom.

BADNJAK

Dan prije Božića zove se Badnjak (božićna vigilija: 24. XII.). Badnjak, Božićni post, Badnji dan, Badnja večer ili Božićno navečerje posve je prožeto veselim očekivanjem Spasitelja, koji će otvoriti nebeska vrata, zatvorena radi grieha prvih ljudi: Adama i Eve. Zato je Badnji dan spomendan prvih ljudi, kojima je Isus također otvorio nebo. Na Badnjak se ne osjeća težina posta, jer je duša puna radosti i očekivanja: »Danas ćete doznati, da dolazi Gospodin; a sjutra ćete vidjeti njegov sjaj!«

Badnja večer je puna poezije. Kršćanski narodi su je opjevali i okitili narodnim običajima. I hrvatski narod ima krasnih božićnih običaja i u gradu i na selu. U svakom domu naći ćemo božićni nakit, koji nas sjeća na Betlehem, betlehemsku štalicu i jaslice, anđele i pastire, zviezde i darove. Okićeno božićno drvce i jaslice radost su djece i odraslih. Pod božićnim drvcem naći će »Isusove darove« dobra djeca i odrasli, sluge i siromasi. Pravo velimo, da je te darove donio Mali Isus, jer da nije došao Isus, ne bi bilo na zemlji kršćanske ljubavi. I na selu se prijatelji darivaju božićnicom. U seoskim kućama stol je prostrt na sve božićne dane sav dan. Pod stolnjakom je siena i slame, a na njemu božićnica s cvietom, božićna lojanica (svieća); zdjelica puna sjemenja, koje će Isus blagosloviti, da rodi obilno. Pod stolom je ratarsko oruđe, da Isus blagoslovi pošteni rad. Na Božićno navečerje unosi domaćina u mračnu sobu sa zapaljenom sviećom i molitvom slamu. Na slami spavaju djeca i odrasli, jer je Isus danas spavao na slami u štali. Postelje se ne razpremaju. Svuda se čuju stare božićne pjesme: Narodil nam se kralj nebeski... U se vrime godišća, mir se svitu navišća...

BOŽIĆ I BOŽIĆNA OSMINA

Božić je blagdan Isusova rođenja (25. XII). »Rieč je Tielom postala i prebivala među nama.« Sin Božji postao je čovjekom

L. Seitz: Isusovo rođenje (Đakovo)

i rodio se kao Diete. Na Božić gledamo tajnu Utjelovljenja Božjega Sina.

Sva je zemlja postala crkvom, u kojoj svi pjevaju od pol noći nebeskom kralju, koji je došao na sviet.

Božić ima tri mise u bielom ruhu. Kod prve mise polnoćke gledamo novorođenog kralja u nebeskom svietlu u betle-

hemskoj špilji sa svetom Majkom usred tamne noći, kad sviet spava. Nad zemljom lete anđeli (Missa angelorum), s kojima i mi pjevamo: »Slava Bogu na visini!« U drugoj misi (z o r n i c i) novorođeno Sunce-Isus već obasjava zemlju. I k tomu svietlu, koje obasjava svakoga čovjeka, dolaze prvi pastiri (Missa pastorum), s kojima se i mi klanjamo Isusu i prinosimo mu svoje darove. U trećoj misi po danu (p o l d a n j i c a) klanjamo se Isusu kao kralju i vladaru svega svieta, kojemu je Bog predao sve krajeve zemlje.

Sve tri mise može služiti isti svećenik na uspomenu trostrukog rođenja Isusova: vječnog od Boga Otca, vremenitog od Bl. Dj. Marije i otajstvenog u pravedničkim dušama. Tko je bio na polnoćki, izvršio je svoju dužnost slušanja sv. mise na Božić.

B o ž i ć n a o s m i n a je drugojačija od svih drugih osmina u liturgiji. U osminama se slavi isti blagdan osam dana tako, da je svaki dan misa istog blagdana. Samo u božićnoj osmini dolaze blagdani svetaca i njihove mise. To je došlo odatle, što su nekoje svetačke svetkovine u toj osmini starije od Božića, pa su i poslije ostale na svom mjestu. Crkva je spojila te blagdane s Božićem tako, da prva tri blagdana predočuju samu Crkvu, koja prati Krista Kralja. U kraljevskoj pratnji idu prvi sv. mučenici Isusovi u crvenom odielu s palmom u ruci: sv. Anastazija (25. XII.) i s v. S t j e p a n (26. XII.). Njih sliede u bielim haljinama nevinosti Isusov dragi učenik, s v. I v a n a p o s t o l (27. XII.) i N e v i n a d j e č i c a (28. XII.). Oni pjevaju pred priestoljem Janjeta novu pjesmu. Crkva nas poziylje, da se priključimo toj kraljevskoj povorci. Na dan Nevine dječice oblači se Crkva u ljubičasto odielo, jer se žalosti s majkama, koje su izgubile svoju djecu.

Na 29. XII. spominje se Crkva s v. T o m e Becketa, koji je na taj dan godine 1171. u Canterburyu ubijen kao branitelj Crkve.

Na 30. XII. našla je Crkva jedan slobodan dan za b o ž i ć n u o s m i n u s božićnom misom. Stavlja nam pred oči taj dan veliku istinu: Bog je postao čovjek, da čovjek može postati Božjim djetetom.

Na 31. XII. slavi Crkva papu s v. S i l v e s t r a I. (314. do 335). On je izveo Crkvu iz podzemnih katakomba na Božje svietlo i uredio je u mirnom životu. Sv. Silvestar je prvi svetac u Crkvi, koji nije mučenik. Takove svetce zove Crkva izpovjednicima, priznavaocima (confessores). Silvestrovo je posljednji dan građanske godine (S t a r o L j e t o). U crkvama se vrše pobožnosti u zahvalu Bogu za primljena dobročinstva (Te Deum).

Osmi dan božićne osmine, na N o v u G o d i n u (1. I.) imamo blagdan G o s p o d i n o v a o b r e z o v a n j a. Građanska godina počinje se blagdanom. Crkva nas sjeća taj dan Božje Providnosti, koja vodi čovjeka kroz vrieme u vječnost. U Gospodinovom obrezovanju vidimo prvu žrtvu Isusove krvi, koja se prolieva za naše spasenje. Svojim značenjem nalazi se taj blagdan između jaslica i križa, između Božića i Uzkrsa. Blagdan nas poziva na žrtvu, odricanje i posvećenje.

I m e I s u s o v o, Isusovo godovno, dolazi u nedjelju između Nove Godine i Bogojavljenja. Ako nema nedjelje, onda se slavi 2. siečnja. »U ime Isusovo da se pokloni svako koljeno onih, koji su na nebu i na zemlji i pod zemljom«.

BOGOJAVLJENJE

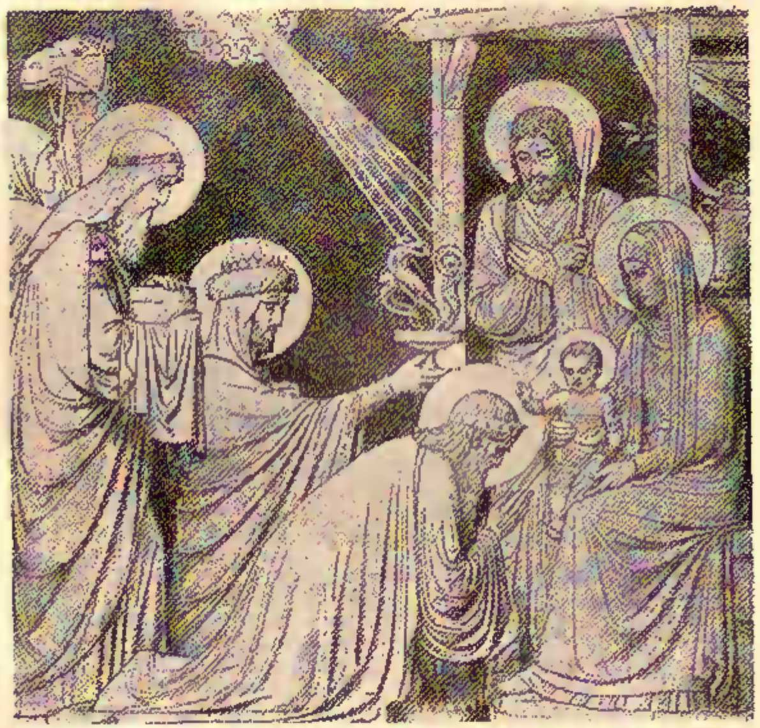
Bogojavljenje spada među najstarije crkvene blagdane. Blagdan je poznat na iztoku u trećem vieku (Epifania), a na zapadu u četvrtom.

N a v i g i l i j u Bogojavljenja blagosliva Crkva v o d u, koju si vjernici spremaju kod kuće za pobožno škropljenje. »S v e t a v o d a« je blagoslovina, kojom se služimo kao sredstvom za posvećivanje, čišćenje i obranu. Sjeća nas krstne vode. U vodu se mieša blagoslovljena sol, koja znači uništavanje truleži grieha. Crkva moli, da škropljenje blagoslovljenom vodom odgoni đavle i uklanja bolesti, a donosi sigurnost i mir. Treba da se mnogo služimo blagoslovljenom vodom, osobito ulazeći i izlazeći iz crkve. Time se molimo za čistoću duše.

Na Božić je došao Bog na zemlju kao čovjek, a na B o g o j a v l j e n j e taj se čovjek javio svietu kao Bog. Isus Krist se objavljuje svietu kao Božji Sin kod poklona M u d r a c a od Iztoka, kod k r š t e n j a na Jordanu i na svatbi u K a n i Galilejskoj. Crkva je spojila sve tri objave zajedno u ovoj misli: Isus Krist dolazi kao kralj u svoj grad, svoju Crkvu, i prima poklone svojih vjernih, koji su se sabrali od svih krajeva svieta i koji su ga primili u slavlju. Kralj priređuje gozbu svojoj Crkvi, s kojom se vjenčava.

Bogojavljenje ima svoju o s m i n u. U nedjelju, koja pada u osmini Bogojavljenja, imamo blagdan s v. O b i t e l j i. Taj nas blagdan želi podsjetiti na sakriveni život nebeskoga Kralja u radu i molitvi u siromašnoj nazaretskoj obitelji. Crkva želi posvetiti obiteljsko ognjište svoje djece i svima staviti pred oči sv. Obitelj kao uzor u radu i molitvi. Blagdan je nastao u naše doba, uveo ga papa Benedikt XV. godine 1921.

Običaj je, da se o Bogojavljenju blagoslivaju kuće. Svećenik se pomoli za sve, koji stanuju u kući; škropi kuću blagoslovljenom vodom, okadi je blagoslovljenim tamjanom i blagoslovljenom kredom stavlja na vratima tri znaka križa među početnim slovima svetih Gašpara, Melkiora i Baltazara. (Na priliku: 19 † G † M † B 45.) To se može čitati još i ovako: »Christus mansionem benedicat!«

Bogojavljenje (Beuronska škola)

Po Bogojavljenju ima dvie do šest nedjelja. To ovisi o Uzkrsu. Ako je Uzkrs ranije, ima ih manje; ako je kasnije, ima ih više. Tako se mienja i broj nedjelja po Duhovima. Prve dvie nedjelje po Bogojavljenju imaju božićne misli. Ostale četiri govore o Kristovu kraljevstvu, o kraljevstvu svietla, koje svietli u tami. Boja misnog ruha je zelena, ako je misa od dana.

ŠVIEĆNICA — PRIKAZANJE ISUSOVO U HRAMU

Svićnica (2. II.) je posljednji blagdan božićnog doba. Čini prielaz na uzkrsno doba. Na Svievnicu vidimo Isusa još u Majčinom naručaju, ali ga Majka već nosi u hram kao žrtvu. To je već uzkrsna misao.

Četrdeseti dan po rođenju prikazala je Majka Božja Isusa Bogu u jeruzalemskom hramu. Tako je odredivao Mojsijev zakon. U hramu je sveti starac Šimun prepoznao u djetetu Mesiju, uzeo ga na ruke i zahvalio se Bogu, koji mu je dao milost, da vidi Spasitelja. Proriče Isusu težku spasiteljsku službu, a Mariji će radi njega probosti dušu mač žalosti.

Prije mise blagoslivaju se svieće i blagoslovljene se nose u procesiji oko crkve. Svieća znači Isusa, jer je starac Šimun nazvao Isusa svietlom svieta. Noseći u procesiji zapaljenu svieću pokazujemo, kako u životu putujemo za Isusom; živimo po Isusovu nauku, da dođemo k Isusu u nebo.

Na Sviećnicu se još sjećamo »Očišćavanja Marijina«. Po zakonu Staroga Zavjeta bila je majka iza poroda djeteta nečista i morala se očistiti od te zakonske nečistoće žrtvom u hramu. Takvu žrtvu priniela je u hramu i Majka Božja, makar nije to trebala činiti.

Na 3. II. je blagdan sv. Blaža, biskupa i mučenika. Crkva blagosliva grla riečima: »Po zagovoru sv. Blaža, biskupa i mučenika, oslobodio te Bog od bolesti grla i od svakog drugog zla. U ime Otca i Sina i Duha Svetoga. Amen«.

UZKRSNO DOBA

U božićno doba imali smo pred očima Božjega Sina, koji je dolazio na sviet. Veselili smo se velikom daru neba. Drugi još veći dar neba jest spasenje svieta od grieha, koje je izvršio Isus Krist svojom mukom, smrću na križu i uzkrsnućem od mrtvih. Svojom vjernom službom Bogu učinio nas je Božjom djecom i dao nam Svetoga Duha. Predao nas je svojoj Crkvi kao majci, koja nas vodi k njemu u nebo. Svega toga sjeća nas uzkrsno doba. Središnji blagdan toga doba i sve crkvene godine jest Uzkrs.

Crkva nas pripravlja za Uzkrs trim nedjeljama prije korizme i korizmom.

TRI NEDJELJE PRIJE KORIZME

U veliki korizmeni post uvode nas tri pokorničke nedjelje: Sedamdesetnica, Šestdesetnica i Petdesetnica. Ime su dobile od nedjelje Četrdesetnice ili prve korizmene nedjelje, koja je prva nedjelja u četrdesetdnevnom postu. Te tri nedjelje čine prielaz iz veseloga božićnog doba u ozbiljno pokorničko korizmeno vrieme. Crkva dovodi pred naše oči u to vrieme tipove ili slike Kristove u Starom Zavjetu: Adama, Nou i Abrahama. Krist je drugi Adam, drugi praotac ljudskog roda. Krist je drugi Noa, spasitelj ljudskog roda, kojega neprestano spasava po krstu i po Crkvi. Abrahamova žrtva je slika Kristove žrtve na križu, izvora spasenja.

Prva nas od tih triju nedjelja poziva na rad u vinogradu Božjem; druga nas uuka, da primimo u svoje duše sjeme Božje rieči; treća nas zove, da progledamo i pođemo za Kristom.

Na Sedamdesetnicu zamukne u liturgiji veseli »*aleluja*«, u misama od dana je ljubičasto misno ruho, nema *Gloriae*, a na kraju mise ne odpušta nas Crkva *(Ite, missa est!)*, nego nas zadržava u crkvi na molitvi *(Benedicamus Domino!* — Blagóslivajmo Gospodina!).

Puk pozna prije korizme poklade i pokladni utorak, u kojem je sačuvano na zapadu mnogo poganskih običaja, često vrlo razuzdanih. Zovu ga i fašnik (Fasenacht — razpuštena noć) i karneval (po nekakvoj lađi u povorci — currus navalis). Crkva odvraća vjernike od tih ludih poganskih običaja i poziva ih u crkvu na molitvu i djela zadovoljštine za sve uvrede, koje se nanose Bogu tih dana. Zato je izložena u mnogim crkvama tri dana prije Pepelnice Presveto Otajstvo na klanjanje.

KORIZMA

Bliža priprava za Uzkrs zove se korizma i počinje na Čistu sriedu ili Pepelnicu. Nekad je korizma počinjala na prvu korizmenu nedjelju, pa je zato bilo do Uzkrsa samo 36 postnih dana, jer u nedjelju nema posta. Od sedmog vieka počinje se korizma na Pepelnicu, pa je tako korizma dobila 40 postnih dana. Isus je postio u pustinji 40 dana. Korizma ima šest nedjelja, pa se zove »veliki post«.

U korizmi je Crkva nekada pripravljala velikom brigom i mnogom molitvom svoje katekumene za krštenje. To se još i danas osjeća u korizmenoj liturgiji, osobito u tri posljednje korizmene nedjelje. Glavni krstni dan katekumena bila je Velika subota, uzkrsna vigilija.

Javni grješnici činili su u korizmi javnu pokoru i izmirivali bi se s Bogom na Veliki četvrtak. Svi kršćani spremali su se u korizmi na duhovnu obnovu. To je zadaća korizme i danas.

Zato je Uzkrs ne samo blagdan Isusova uzkrsnuća, nego i blagdan našega uzkrsnuća od grieha, ponajprije u sv. krštenju, a zatim u sv. pokori i u sv. Pričesti (Euharistiji). Crkvena zapovied nalaže: „Svake se godine najmanje jedanput izpovjedi i o Uzkrsu pričesti!" »O Uzkrsu« znači onih 14 dana od Cvjetnice do Biele nedjelje. To je vrieme za uzkrsnu izpovied u pojedinim biskupijama prošireno. Kod nas traje redovito od 1. korizmene nedjelje do 1. nedjelje po Duhovima (Nedjelja Presv. Trojstva).

PEPELNICA

Prvi dan korizmenog posta (mesopust!) zove se Pepelnica ili Čista srieda. Pepelnica je dobila svoje ime od toga, što se taj dan prije mise blagosliva pepeo i posipa po kosi vjernika u znaku križa s riečima Božje osude nad prvim ljudima poslije grieha: »Sjeti se, čovječe, da si prah i da ćeš se u prah povratiti!« Iza toga slušamo pod pepelom prvu korizmenu svetu misu. Pepeo se može dati vjernicima i na prvu korizmenu nedjelju poslije mise.

Naše ime »Čista srieda« mora imati vezu s korizmenim postom, koji je nekada bio vrlo strog, a stari su ga Hrvati savjestno obdržavali. U korizmi se nije smjelo jesti nikoje jelo, koje se dobiva od životinja (mlieko, sir, jaja, mast, meso). Na Čistu sriedu čistili bi sve kuhinjsko posuđe od masti ili bi ga jednostavno zamienili postnim posuđem, koje su čuvali na tavanu. Posuđe je bilo ponajviše od zemlje, pa je upilo masti. U korizmi se spremilo. Od Čiste sriede do Uzkrsa kuhalo se jelo u »čistom posuđu«!

Pepeo je znak prolaznosti svega na svietu i svieta, pepeo je znak pokore. Zato s pepelom na kosi (koja je znak taštine) ulazimo u vrieme posta i pokore. Post je hrana kreposti. Bog postom obuzdava opačine, diže duh, daje krepost i nagradu. U vrieme velikog posta zadržava nas Crkva u Božjem domu na molitvi: žalostne krunice i križnog puta. Poziva nas na promatranje Isusove muke, klanjanje razpetomu Isusu i na štovanje pet rana Isusovih. U korizmi još više nego u adventu nema mjesta javnim zabavama, jer je to »zabranjeno vrieme«. Liturgija prvih četiriju nedjelja poziva nas na očišćavanje duše, a na posljednje dvie plačemo nad Isusovom mukom, koju su skrivili naši griesi. Peta i šesta korizmena nedjelja čine najbližu pripravu za Uzkrs.

U prvom korizmenom tjednu imamo još i kvaterni post, koji povećava korizmeni post.

BLAGDAN SV. JOSIPA I BLAGOVIEST

Duboka korizmena ozbiljnost prekida se zapoviedanim blagdanom sv. Josipa (19. III.). Sv. Josip bio je siromašni radnik, ali i Isusov hranitelj. Bio je skroman i nepoznat čovjek, ali zaručnik sv. Bogorodice. Postao je zaštitnik svete Crkve i naš zagovornik na času smrti. Umro je na Isusovu krilu.

Blagoviest (25. III.) dolazi također u korizmi. Blagdan nas sjeća onoga velikog časa, kad je anđeo Gospodnji Gabriel naviestio Mariji, da će postati majkom Božjega Sina. I kad je ona pristala: »Evo službenice Gospodnje«, Rieč je Tielom postala i prebivala među nama. Isus Krist nije bio samo Bog, nego i čovjek; drugi vjerni Adam, koji je mogao za nas trpjeti i pomiriti nas s nebeskim Otcem.

GLUHA NEDJELJA I CVJETNICA

Peta korizmena nedjelja zove se Gluha nedjelja ili Nedjelja Muke *(Dominica Passionis)*. Crkva je u tuzi, zaodjela se u tužno ruho. Crkva je zastrla sva razpela i sav nakit oltara ljubičastim koprenama. U pristupnim molitvama na početku mise izostavlja se psalam 42. Misno evanđelje opisuje Isusa u posljednjoj borbi sa svojim neprijateljima. Svršetak se borbe opisuje ovim riečima: »Tada pograbiše kamenje, da bace na njega, ali se Isus sakri i izađe iz hrama.« U toj sedmici tuge štuje Crkva napose sv. Križ: »Križu sveti, stablo svako
Zavidi ti čarni sjaj.
S takvim lišćem, cvietom, plodom
Nema ga nikoji gaj.
Sladko drvo, sladki čavli
Nose teret sladki taj.«

U tjednu Muke sjeća nas Crkva i velike žalosti Majke Božje. U tom žalostnom tjednu dolazi Žalostni petak, blagdan Sedam žalosti Bl. Dj. Marije. Izpunile su se proročke rieči starca Šimuna: »Tvoju će dušu probosti mač.« Misa ima divnu

sredovječnu sekvenciju: »Stala plačuć tužna Mati« *(Stabat Mater dolorosa)*.

Šesta korizmena nedjelja zove se Cvjetnica *(Dominica palmarum, Dominica in ramis palmarum*, nekada *Dominica competentium*, jer su taj dan katekumeni molili, da se krste). Prije glavne mise blagoslivaju se grančice palme, masline ili cvieće, koje se onda nose u procesiji oko župne crkve. Na povratku u crkvu nađe procesija zatvorena vrata. Vrata se otvore poslije trostrukog kucanja križem i procesija ulazi u crkvu pjevajući: »Hosana u visini!«

Procesija nas sjeća Isusova svečanog ulazka u Jeruzalem i slavnog ulazka u nebo, nebeski Jeruzalem. Poziva nas, da se priključimo onoj povorci, koja se bori pod križem protiv neprijatelja našega spasenja. Poslije sigurne pobjede ulazi povorka za Kristom s palmom u ruci u nebeski Jeruzalem, grad mira. Križ je ključ neba, palma znači pobjedu, a maslina mir.

U sv. misi čita se Muka Isusova po Mateju. Kod rieči: »Izpusti dušu« kleknemo i razmišljamo o Isusovoj smrti za nas. Isto tako čita se Muka Isusova na Veliki utorak po Marku, na Veliku sriedu po Luki i na Veliki petak po Ivanu.

VELIKI TJEDAN

Na Cvjetnicu počinje veliki tjedan ili sveti tjedan *(Septimana maior, Hebdomada sancta)*. Zove se tako radi uzvišenih i velikih otajstva, koja častimo tih dana. Nekad su kršćani provodili sav veliki tjedan u mnogom bdienju, postu i molitvi; zabranjeni su bili svi težački i bučni poslovi. Tako su mogli više sudjelovati u liturgiji Crkve, koja se bavi djelima spasenja, mukom i smrću Isusovom. Svojom krvlju oprao je Isus grješne duše i povratio im nebeski sjaj i vječni život. Liturgija gleda strašne razvaline dušâ, koje su u griehu, pa pjeva nad njima tužaljke proroka Jeremije, koje je on pjevao nad razvaljenim gradom Jeruzalemom i svetim hramom: »Jeruzaleme, Jeruzaleme (dušo!), obrati se svojemu Gospodinu Bogu!« Nekad su se pjevale lamentacije (tužaljke) noću. Iza pjevanja svakog psalma utrnula se jedna od 14 žutih svieća. Ostala je samo jedna, petnaesta, biela, koja se sakrila, i posljednja molitva čula se u tami. Iza toga je nastao štropot, koji naznačuje Isusovo uzkrsnuće. Tako biva i danas kod pjevanja lamentacija na Vel. sriedu, Vel. četvrtak i Vel. petak poslije podne. Na kraju

se iznese posljednja sakrivena svieća na oltar: Isus je uzkrsnuo! Lamentacije se nalaze među svećenikovim molitvama u časoslovu (breviaru) na te dane.

VELIKI ČETVRTAK

Na Velik četvrtak spominjemo se Posljednje večere *(Coena Domini)*, na kojoj je Isus naredio Presveti Oltarski Sakramenat. To je Isusov najveći dar čovjeku. Zato se veselimo taj dan, ali ne možemo zaboraviti, da je Veliki četvrtak još i početak Isusove težke muke na Maslinskoj gori. Svega se toga sjeća Crkva u današnjoj liturgiji, a nepomućenu radost toga dana prenaša na Tielovo.

U crkvi je samo jedna svečana misa u bielom ruhu. Razpelo je pokrito bielom koprenom, a oltar okićen cviećem. U misi se oglasi veseli »*Gloria*« uz pratnju glasbe svih zvonova i punih orgulja. Iza toga nastane svečana tišina, u kojoj se čuje samo suhi glas drvene sprave mjesto zvona, koja su »zavezana«. Drvene sprave upotrebljavale su se nekada u liturgiji, kad nije bilo zvonova. Izdaja Judina omela je sve veselje Velikog četvrtka. Na Maslinskoj gori uhvatili su Isusa, svezali ga i odveli na sud pred veliko vieće *(sinedrium)*.

Kod nas se u misi posvećuju tri velike hostije: jedna za misnikovu pričest, druga za liturgiju Velikog petka, treća za »Božji grob«. Pod misom pričešćuje misnik ostale svećenike i puk. Nekad su na taj dan pristupali na sv. pričest i javni pokornici, koji su se toga dana izmirili s Crkvom.

Poslije mise prenosi se u svečanoj procesiji Presveta Euharistija na pokrajni oltar ili koje drugo prikladno mjesto, koje je liepo uređeno i nakićeno. Procesija nas sjeća Isusova puta s apostolima na Maslinsku goru. Nekad se Euharistija prenašala s oltara poslije svake sv. mise, jer nije bilo na oltaru svetohraništa. Sada se utrne vječno svietlo pred svetohraništem, koje ostane širom otvoreno.

Iza toga svećenik razkriva (svlači) oltare. Ostavi na oltaru razpelo i sviećnjake, a sve drugo skine. Pri tom moli 21. psalam, koji proriče Isusovu muku. Psalam ima antifonu: »Razdieliše među sobom haljine moje i za moju odjeću baciše kocke.« Nekad su poslije svake mise razpremali jedini oltar u crkvi.

U stolnim crkvama posvećuje biskup pod misom sveta ulja za svu svoju biskupiju: katekumensko, krizmu i bolesničko.

Isus je posvetio svojim krvavim znojem maslinova drveta u Getsemanskom vrtu.

Poslije mise pere biskup noge dvanaestorici staraca, kako je Isus prao noge apostolima i time dao primjer poniznosti i ljubavi. Papa pere noge dvanaestorici svećenika. Primjer Isusov sliede i poglavari redovničkih kuća, a nekada su to činili i kršćanski vladari.

VELIKI PETAK — PARASCEVE

Smrtni dan Gospodina našega Isusa Krista bio je uviek u Crkvi najžalostniji dan u godini. Na Veliki petak nema mise, jer je danas vječni Veliki Svećenik prinio sâm svoju krvnu žrtvu na oltaru križa. Nekad nije bilo mise ni na druge pokorničke dane. Crkva nas vodi danas na Kalvariju riečima: „A kad je primio ocat, reče: »Svršeno je!« Pusti svoju glavu i izdahnu svoj duh."

Crkva se zavila u crninu. Na oltaru ne gore svieće, niti je nakita na njemu. Iztiče se samo pokriveno razpelo nasred oltara. Svećenik dolazi k žrtveniku u crnom ruhu i potresen Isusovom smrću baca se nice pred žrtvenikom. Zatim čita na oltaru dva proročtva o uzkrsnom Janjetu i Muku Isusovu po Ivanu, koji je bio svjedok Isusove smrti. Sliede svečane molitve za Crkvu i za sve njezine staleže, ali i za sve njezine neprijatelje: za krivovjerce, razkolnike, židove i neznabožce. Tako je i Isus molio i umro za sve ljude.

Svećenik odkriva razpelo pjevajući tri puta sve višim glasom: »Evo drvo križa, na kojem je visio Spasitelj svieta.« Kor odgovara: »Dođite, poklonimo se!« Dok se svećenik (nekada bos) i nazočni klanjaju razpelu, položenomu na stubama oltara, pjeva kor *Improperia* (Prekoravanja): »Puče moj, što sam ti učinio ili u čemu sam te razžalostio, odgovori mi!« Kor daje i odgovore razkajane duše na grčkom jeziku: »Sveti Bože, sveti krepki, sveti bezsmrtni, pomiluj nas!«

U svečanoj procesiji donosi se na oltar Presveta Euharistija i svećenik se pričesti moleći misne molitve Pričesti od Otčenaša dalje. Samo se još dodaje podizanje sv. Hostije jednom rukom. To je *Missa praesanctificatorum* — žrtvovanje prije posvećenih darova. Hostija je posvećena jučer.

Kod nas se vrši još »sprovod«. Druga se posvećena hostija stavi u pokaznicu, koja se prekrije bielom prozirnom koprenom i u procesiji prenese u »Božji grob«. U našim primorskim krajevima

(Dalmaciji) vrši se sprovod u teoforičkoj (s presvetim Sakramentom) procesiji izvan crkve poslije podne ili podvečer.

Na Veliki petak je post i nemrs.

VELIKA SUBOTA — SABBATUM SANCTUM

Na Veliku subotu sjećamo se počivanja tiela Isusova u grobu i boravka njegove duše u predpaklu. U podne prestaje korizmeni post i nemrs. Velika subota čini prielaz iz velikog posta i pokore na sveto uzkrsno veselje.

Nekad se svečanost Velike subote (uzkrsne vigilije) počinjala na večer i spajala se s proslavom Užkrsa rano u jutro (Velika noć, Nox magna). Obredi su trajali svu noć. Poslije je noćna služba vigilije prenesena na jutro, ali su obredi ostali isti. Lako sebi predočimo krasne noćne obrede!

Obredi Velike subote počinju blagoslovom nove vatre, koja je zapaljena iskrom iz kremena. Kremen označuje Isusa, a vatra je njegova milost. Na blagoslovljenoj vatri zapali se svieća, koja se nosi u procesiji u tamnu crkvu. U crkvi se tim novim ognjem zapale tri svieće na trozubu: prva na ulazu, druga u sredini crkve, treća kod velikog oltara uz pjevanje: »Svietlo Kristovo! Bogu hvala!« Širi se svietlo Kristove vjere i milosti po svem svietu.

Pred oltarom se blagosliva velika uzkrsna svieća, koja predočuje Isusa. Na nju se pričvršćuje pet blagoslovljenih zrna tamjana u obliku križa. Tamjan naznačuje mirise, kojima je pomazano Isusovo tielo. Blagoslov uzkrsne svieće vrši se pjevanjem uzvišene pobjedničke pjesme: Exultet (Neka već pjeva anđeoski zbor na nebesima!). Pjesma slavi uzkrsnulog Spasitelja, pobjednika smrti i grieha. Uzkrsna svieća i sve druge svieće u crkvi zapale se novim blagoslovljenim ognjem. Uzkrsna svieća stoji do Spasova kraj velikog oltara na strani evanđelja i pali se na blagdane pod svečanom službom Božjom.

Kao uvod u posvetu krstne vode čita se sada 12 proročtva Staroga Zavjeta, koja su nekada govorila katekumenima o sv. krstu i preporodu duše po Isusu. Povorka ide do krstionice, gdje se posvećuje krstna voda. Nekad je sliedilo svečano krštenje katekumena. Nama se daje prilika, da se sjetimo svojega krštenja. Povorka se vraća k oltaru, svećenik se baca pred njim

J. Kljaković: Isusovo uzkrsnuće (Zagreb)

ničice, a kor pjeva Litanije svih svetih. To je molitva za novu djecu, koju je Crkva dobila po krštenju.

Sada je svečana sveta misa, samo jedna, a koja se nekada služila u jutro na Uzkrs, a kasnije poslije podne na Veliku subotu. Na »Gloria« oglase se veselo sva zvona i orgulje, da navieste Isusovo uzkrsnuće. Crkva pozdravlja uzkrsnuloga Spasitelja uzklikom »aleluja« (slava Gospodinu!), koji se često čuje u službi Božjoj uzkrsnog doba. Crkva se veseli uzkrsnulom Isusu i novoj pokrštenoj djeci, koja su također uzkrsnula iz grieha na novi život Božje djece. Zato Crkva nalaže svima, da se o Uzkrsu pričestimo i tako uzkrsnemo na novi sveti život.

Poslije podne na Veliku subotu ili na Uzkrs u jutro vrši se svečanost »uzkrsnuća«. Na čelu teoforičke procesije nosi se kip uzkrsnuloga Isusa s pobjedničkom zastavicom u ruci. Veseli aleluja pozdravlja Isusa. Svečanost se završuje u crkvi pjesmom zahvalnicom (Te Deum) i sakramentalnim blagoslovom. Kip uzkrsnuloga Isusa (Aleluja) stoji na velikom oltaru na strani evanđelja, a ukloni se na Spasovo, kad se pročita evanđelje pod velikom misom. I Majku Božju pozdravljamo u uzkrsno doba antifonom: »Kraljice neba, raduj se! Aleluja!«

Danas i sjutra blagoslivljuju se jela i novi plodovi, da budu za zdravlje duše i tiela. U narodu je uzkrsni dar »pisanica«, jer jaje znači Isusov grob, iz kojega je Isus živ uzkrsnuo.

UZKRS I UZKRSNA PROSLAVA

Uzkrs je blagdan slavnoga Isusova uzkrsnuća iz groba, proslava njegove pobjede nad smrću, griehom i paklom, najveći blagdan našega odkupljenja. Uzkrsna nedjelja je blagdan nad blagdanima, prvi i najveći blagdan u crkvenoj godini. Možemo nazvati svu crkvenu godinu od početka pripravom za Uzkrs. Uzkrs nas sjeća, kako je proslavljeni i neumrli Isus ustao kao pobjednik iz groba. Uzkrs je znak i našega uzkrsnuća, jer Isusovo uzkrsnuće jamči za naše uzkrsnuće.

Uzkrs je najstariji blagdan, koji se slavi u Crkvi od početka. Uzkrsni nadnevak (datum) ustalio je prvi obćeniti sabor u Niceji. Odredio je, da se Uzkrs slavi na prvu nedjelju u proljeću iza punog mjeseca. Zato se uzkrsni blagdan pomiče između 22. ožujka i 25. travnja.

Uzkrsni blagdan je pun najveće radosti. Služba Božja se vrši najsvečanije. Proljetna priroda veseli se novom životu, Crkva se veseli novom duhovnom životu svoje preporođene djece. Aleluja odjekuje u prirodi i u duši! Jednako veselje traje osam dana (oktava). Nekad su pokršteni katekumeni dolazili na službu Božju redom osam dana u bieloj krstnoj odjeći, koju su odložili na Bielu nedjelju. Tada su pristupili k ostalim vjernicima, ušli u život i u životnu borbu. Osmi dan gleda Crkva i nas kao nevjernog Tomu, koji smije podići ruku, dotaći se Gospodina (u sv. Pričesti), da ne budemo nevjerni nego vjerni. Zato se na iztoku zove Biela nedjelja Tomina nedjelja. Poslije Uzkrsa ima šest nedjelja.

Uzkrs ima zapravo veliku osminu, koja traje osam tjedana, te se završava petdeseti dan na Duhove. Crkva nas je sjećala u korizmi našeg robovanja grielm i davlu. Sada želi, da se naužijemo slobode Božje djece i da okusimo nebesku vječnu radost. Crkva nam u to doba pokazuje našeg Dobrog Pastira (2. nedj. po U.), koji se brine za svoje ovce; stavlja se pod Zaštitu sv. Josipa (u sriedu druge nedjelje po Uzkrsu — s oktavom); pratimo Isusa na odlazku u nebo na Spasovo (u četvrtak, 40. dan po Uzkrsu) i čekamo dolazak Svetoga Duha.

Prije Spasova imamo Markovdan ili Markovo (25. travnja) i Prosne ili Molitvene dane (pon., ut. i sr. prije Spasova). Prije odlazka Isusova na nebo mnogo se molimo Isusu u procesijama, da blagoslovi nas i naša polja. Na čelu procesije nosimo razpelo, jer sve što molimo od Boga, molimo po zaslugama Isusovim na križu. Zato naš narod zove blagdan Spasova još i Križevo. To ime imat će vezu i s blagdanom Našašća sv. Križa (3. svibnja). Isusov križ našla je u Jeruzalemu carica sv. Jelena, majka cara Konstantina.

Na Spasovo poslije evanđelja u velikoj misi utrne se uzkrsna svieća i ukloni »Aleluja«. To znači, da je Isus uzašao na nebo.

U uzkrsno doba dolazi i mjesec cvieća i mjesec veselja, svibanj. Posvećen je Majci Božjoj, koju štujemo u svibanjskim pobožnostima kao Kraljicu svibnja. Uzkrsna proslava nastavlja se, upodpunuje i dovršuje u blagdanu Duhova.

DUHOVSKA NEDJELJA — DOMINICA PENTECOSTES

Na Duhove sjećamo se dolazka Duha Svetoga nad apostole u Jeruzalemu, te dovršenja i uređenja Crkve. Slavimo Duha Svetoga, koji posvećuje naše duše i u njima dovršuje djelo

odkupljenja Sina Božjega. »Božja ljubav izlila se u našim srdcima po Duhu Svetomu, koji nam je dan«.

Za Duhove sprema se Crkva poput apostola devet dana (d e v e t n i c a). Papa Leon XIII. odredio je m o l i t v e, kojima se imamo moliti Svetomu Duhu tih devet dana i u duhovskoj osmini, da ukloni sve razkole i razdore medu kršćanima i privede sve narode k jedinstvu vjere.

D u h o v s k o n a v e č e r j e (vigilija) ima slične obrede kao Velika subota, jer su se taj dan svečano krstili oni katekumeni, koji nisu mogli primiti sv. krst na Veliku subotu.

Duhovski blagdan zovemo danom r o đ e n j a C r k v e, jer se na prve Duhove pokrstilo u Jeruzalemu 3000 ljudi (Židova) na govor sv. Petra. Osnovana je prva kršćanska občina. U Crkvi se na Duhove započelo veliko djelovanje Svetoga Duha.

Misa se služi u crvenom ruhu. U stolnim crkvama diele biskupi sv. p o t v r d u.

Na Uzkrs smo se preporodili, postali smo Božjom djecom. Kao malu djecu hranila nas je majka Crkva mliekom Presvete Euharistije. Tako smo rasli u roditeljskoj kući Crkve. Na Duhove nas Crkva gleda kao odrasle, pa nas sjeća, da smo na zemlji samo stranci i putnici. Putujemo u svoju vječnu domovinu kroz mnoge neprilike i borbe. Zato trebamo na putu još i jaku pomoć Svetoga Duha, kojega je Isus poslao Crkvi.

U duhovskoj osmini je k v a t e r n i p o s t.

Od prve nedjelje adventa do Duhova predočuje nam crkvena godina ž i v o t I s u s o v. Na početku crkvene godine razpaljuje Crkva u našim srdcima želju i čežnju za Isusom, a na Duhove se izpunilo Isusovo obećanje, da će nam poslati Duha utjehe i istine. D o k r a j a godine sjećat će nas Crkva više puta ponovnog dolazka Isusova na Sudnji dan. Osim toga će Crkva proslaviti nekoje vjerske istine i nekoje Isusove i svetačke blagdane.

NEDJELJE PO DUHOVIMA

U nedjeljama poslije Duhova Crkva nas još sjeća milosti s v. k r s t a i opominje nas, da budemo sve svetiji. Zatim nam Crkva slika b o r b u d v a j u s v j e t o v a, svietla i tame. Mi smo po milosti došli u Božje kraljevstvo, Crkvu, ali smo obkoljeni kraljevstvom ovoga svieta, Božjim neprijateljima. Između ta dva svieta bije se vječni boj. P o b j e d a je samo na strani svietla, na strani Kristove istine, na strani Jačega: »Ne bojte se, ja sam pobiedio

sviet!« Napokon nas Crkva pripravlja na I s u s o v d r u g i d o l a z a k, kad će doći u sili i slavi, da sudi žive i mrtve.

Poslije Duhova ima 24 do 28 nedjelja prema tome, kada je Uzkrs. Pomicanjem Uzkrsa mienja se broj nedjelja po Bogojavljenju i po Duhovima. Ako je Uzkrs ranije, ima prvih manje, a drugih više; ako je Uzkrs kasnije ima prvih više, a drugih manje. Posljednja nedjelja po Duhovima govori uviek o Sudnjem danu (u misalu je označena kao 24. po Duhovima).

Prva nedjelja po Duhovima zove se nedjelja P r e s v e t o g a T r o j s t v a. Veliku svoju hvalu dajemo zajedno svim trima Božanskim osobama za sve darove i milosti, koje smo upoznali o Božiću, o Uzkrsu i o Duhovima.

TIELOVO — BRAŠANČEVO

U četvrtak iza nedjelje Presvetoga Trojstva slavi Crkva blagdan Tiela Kristova, T i e l o v o. Crkva razvija sav sjaj, da dostojno proslavi taj veliki blagdan P r e s v e t o g a O l t a r s k o g S a k r a m e n t a. Isus je naredio taj sakramenat na Posljednjoj večeri. Zato bi se imao proslaviti na Veliki četvrtak, ali taj dan počinje Isusova težka muka. Zato je Crkva odredila posebni blagdan, da se dolično proslavi Presveta Euharistija. To je noviji blagdan, koji je uveo papa Urban IV. godine 1264. Na Tielovo javno i z p o v i e d a m o svoju vjeru u nazočnost Isusovu u Oltarskom Sakramentu; z a h v a l j u j e m o se Isusu, što se udostojao nastaniti se medu nama na oltarima kao naš dragi susjed; dajemo Isusu z a d o v o l j š t i n u za sve uvrede, koje mu nanose nezahvalni ljudi u tom sakramentu ljubavi.

Na Tielovo se u svečanoj misi posvećuju d v i e v e l i k e h o s t i j e. Druga je za teoforičku procesiju, koja izlazi iz crkve poslije sv. mise. Procesija se (kod nas) zaustavlja kod četiri oltara (sjenica, stacija). Tu se pjeva evanđelje, koje govori o Presvetom Oltarskom Sakramentu i daje se sakramentalni blagoslov. Procesija se vraća u crkvu i svečanost se završava zahvalnicom (Te Deum) i blagoslovom. Tjelovski blagdan se slavi osam dana (oktava).

BLAGDAN SRDCA ISUSOVA

Blagdan Tiela Kristova slavi se osam dana, a odmah u petak iza te osmine stavila je Crkva nezapoviedani blagdan P r e s v e-

toga Srdca Isusova. Pravo i živo Srdce Isusovo je znak (simbol) prevelike njegove ljubavi, koju nam je pokazao u svem svojem životu, a osobito na križu. Zato je u Crkvi poznato štovanje Isusova Srdca već u 12. vieku. Više se razširilo poslije 16. lipnja 1675. godine, kad se Isus javio sv. Margareti Mariji Alacoque i rekao joj pokazujući svoje Srdce: »Evo Srdca, koje je toliko ljubilo ljude, ali je tako malo ljubavi našlo kod njih«. Papa Pio IX. dao je godine 1856. dopuštenje, da se po svem svietu uvede blagdan Srdca Isusova. I svaki prvi petak u mjesecu posvećen je Isusovu Srdcu. Velika devetnica spasa obavi se svetom pričešću na devet prvih petaka bez prekidanja, ako padne Veliki petak na prvi petak, onda se devetnica vrši dalje tako, kao da nije bilo Vel. petka. Isus želi svojim Srdcem posvetiti naša srdca i uresiti ih svojim krepostima.

BLAGDANI POSLIJE DUHOVA PO REDU

29. lipnja je zapoviedani blagdan sv. apostola Petra i Pavla. Sv. Petar je glava i temelj Crkve. Na njemu je Isus sagradio svoju Crkvu. Zato svaki čovjek može lako naći Kristovu Crkvu, kad ju je Krist postavio na visoku pećinu, koja se zove Petar i njegov nasljednik papa. Sv. Pavao je apostol pogana, jer je najviše razširio vjeru Isusovu medju poganima. Zapravo je 29. lipnja više posvećen uspomeni sv. Petra, Petrovdan, a 30. lipnja je Pavlovdan. Sv. Petar i Pavao završili su svoj život mučeničkom smrću u Rimu godine 67. Na njihovim grobovima dižu se danas veličanstvene bazilike.

1. srpnja je blagdan Presvete Isusove Krvi. Poznato je naše staro prošteniště Isusove Krvi u Ludbregu.

2. srpnja je Pohod Bl. Dj. Marije, koja je poslije Blagoviesti pošla veselo u pohode svojoj rođakinji Elizabeti u Judejskim gorama. Tamo je izpjevala pjesmu zahvalnicu za sva dobročinstva, kojima je Bog obdario nju i sav ljudski rod: »Veliča duša moja Gospodina i raduje se duh moj u Bogu, Spasitelju mojemu« (Magnificat).

15. kolovoza je Velika Gospa, Velika Maša ili Uznesenje Bl. Dj. Marije u nebo. To je spomendan smrti i tjelesnog uznesenja Bl. Dj. Marije na nebo. Bog ju je uzkrisio, sjedinio dušu i tielo, uzeo na nebo i postavio ju za Kraljicu neba. Taj dan je postala doista Velika Gospa.

8. rujna je Mala Gospa, Mala Maša ili blagdan Rođenja Bl. Dj. Marije. Kao bezgrješna svetica došla je Božja Majka na sviet. Zato Crkva slavi njezin dan rođenja. Kod drugih svetaca svetkujemo njihov god na dan njihove smrti. Samo je još sv. Ivan Krstitelj došao na sviet bez iztočnoga grieha, od kojega je bio očišćen prije rođenja. I sv. Ivan ima dva blagdana: rođenja (24. lipnja) i smrti (29. kolovoza).

12. rujna je Ime Marijino. Blagdan je uveden za turskih ratova, kad je sav kršćanski sviet zvao i osjetio Marijin zagovor u velikim ratnim nevoljama.

14. rujna je Uzvišenje sv. Križa. Sjeća nas slavnog povratka sv. Križa Isusova iz Perzije, odakle ga je prenio u Jeruzalem car Heraklije poslije pobjede nad Perzijom godine 629. Poslije toga jesenskog Križeva je kvaterni post.

29. rujna je blagdan arkanđela Mihalja (»Tko je kao Bog?«), zaštitnika sv. Crkve. U občinstvu svetih, občini svetih jesu kršćani na zemlji, sveti na nebu i duše u čistilištu. Iza Majke Božje štujemo svete anđele, koji su prijatelji i glasnici Božji, pa su mnogi od njih sudjelovali kod našeg spasenja. Crkva slavi još spomen arkanđela Gabriela (»Božjeg junaka« 24. ožujka), Rafaela (»Božjeg liečnika« 24. listopada) i Anđele čuvare (2. listopada).

7. listopada je blagdan sv. Krunice, pa je i sav miesec listopad posvećen Kraljici Krunice, Bl. Dj. Mariji presvete Krunice (listopadske pobožnosti).

Na posljednju nedjelju u mjesecu listopadu slavi crkva veliki blagdan Krista Kralja. To je novi blagdan, koji je uveo papa Pio XI. jubilejske godine 1925. Sjeća nas Kristovih kraljevskih prava na sav ljudski rod. To pravo Kristovo na nas moramo priznati u svem svom javnom i domaćem životu.

1. studenoga je zapoviedani blagdan Svijuh Svetih, Sesvete. Na taj blagdan spominjemo se svih svetaca u nebu. Crkva želi proslaviti spomen i onih svetaca, kojih ne spominje nikoji kalendar, kojih imena zna samo Bog. Možda se medu njima nalaze i naši najbliži rođaci, znanci i prijatelji. Sa svim tima i sa svim svetcima u nebu veselimo se danas, veselimo se njihovoj sreći i miru. Oni nas pozivaju u svoje družtvo na nebu, kamo možemo doći po svetom življenju. To je veseli blagdan, zato je misno ruho biele boje.

Neupućeni sviet u gradovima pretvorio je Sesvete u mrtvački dan. Sav dan sprovede na groblju i ostaje bez mise! Hrvatski narod zove taj veliki blagdan »Mali Božić«.

DUŠNI DAN

D u š n i d a n ili »Mrtvih god« dolazi 2. studenoga, a ako je taj dan nedjelja, prenosi se na ponedjeljak 3. studenoga. Crkva nas sjeća taj dan svih onih pokojnih duša, koje još nisu došle u nebo, nego se nalaze u č i s t i l i š t u, jer imaju lakih griehova ili moraju trpjeti vremenite kazne za svoje griehe. Duše nas mole za pomoć, a mi im možemo pomoći svojom molitvom i dobrim djelima. Crkva se odazivlje njihovu vapaju, pa se moli za njih sa zapaljenom sviećom u ruci: »Pokoj vječni daruj vam Gospodin i svjetlost vječna svietlila vama!« Svaki svećenik može taj dan služiti t r i s v. m i s e z a d u š n i c e. Dan prije je v e č e r n j i c a za pokojne. Iza večernjice ili na Dušni dan ide p r o c e s i j a na groblje, gdje se blagoslove grobovi i obave molitve za vjerne mrtve. Crkva želi, da se uviek sjećamo pokojnika molitvom, a to nam napose preporuča u mjesecu studenomu.

Primiče se kraj crkvene godine, koji nas sjeća svršetka našega zemaljskoga života, a vječnoga života na drugom svietu. I u prirodi se osjeća »dah smrti«, zime, iz koje će sunce probuditi zemlju na novi proljetni život.

BLAGDANI SVETIH ZAŠTITNIKA

Svaka crkva ima još koju svoju svetkovinu. Ako je crkva posvećena (a ne samo blagoslovljena), ima svoj osobiti blagdan, koji se zove P o s v e t i l o c r k v e. D v a n a e s t k r i ž e v a na zidu posvećene crkve pokazuju ona mjesta od kamena, na kojima je biskup pomazivao crkvu svetom krizmom. Na tim miestima su postavljene svieće, koje se pale na dan posvetila crkve. Svaka se župa veseli, što je na »današnji dan došlo spasenje ovoj kući«. Svaka crkva ima također svojega svetoga z a š t i t n i k a (patrona). Njegova je slika redovito na velikom oltaru, koji je njemu posvećen. Crkva slavi svečano god svojega svetoga zaštitnika.

Liepo je i korisno, da i svaka kršćanska k u ć a izabere među svetcima svojega zaštitnika i proslavi njegov god kao obiteljski blagdan. I svaki k r š ć a n i n neka štuje svojega nebeskoga zaštitnika, kojega je dobio na krštenju ili kojega si sam izabrao u životu, da mu bude uzor i zagovornik.

I pojedini kršćanski narodi imaju svoje svete zaštitnike. To su n a r o d n i a p o s t o l i, koji su narodu donieli svietlo Kristove vjere ili su svetci istoga naroda i narodnosti. Predajom se ustalilo u svakom narodu štovanje nekojih svetaca, pa je njihovo štovanje najuže povezano s narodnim životom, narodnim običajima i poviešću. — Hrvati sa svim Slavenima štuju slavenske apostole sv. braću Ć i r i l a i M e t o d i j a (5. VII.). Hrvatske narodnosti jesu ovi svetci: bl. Hosana Kotorska (27. IV.); bl. Augustin Kažotić, biskup zagrebački (3. VIII.); bl. Marko Križevčanin (7. IX.); bl. Gracija iz Mula u Boki Kot. (9. XI.); bl. Nikola Tavilić, mučenik (14. XI.). — Hrvati mnogo štuju među ostalim svetcima ove nebeske zaštitnike: Sv. Antuna, sv. Blaža, sv. Valentina, sv. Josipa, sv. Izidora, sv. Jurja, sv. Floriana, sv. Dujma, sv. Jeronima, sv. Franju, sv. Stanislava, sv. Vida, sv. Alojzija, sv. Iliju, sv. Roka, sv. Nikolu, sv. Anu, sv. Barbaru, sv. Mariju Magdalenu, sv. Luciju i druge.

DODATAK

OBRAZAC UZKRSNE SVETE MISE

KATEKUMENSKA MISA

MOLITVE

Pristupne molitve

S.: U ime Otca i Sina i Duha Svetoga. Amen.

Antifona: *S.: Pristupit ću k Božjem žrtveniku.*
M.: K Bogu, koji razveseljuje moju mladost.

Psalam 42.

S.: Sudi mi, Bože, i vodi moju parbu protiv bezbožnog naroda; izbavi me od nepravednih i lukavih ljudi.

M.: Nisi li ti, Bože, krepost moja? Zašto me dakle odbacuješ i zašto idem sjetan, dok me raztužuje neprijatelj?

S.: Pošalji svoju svjetlost i svoju istinu: neka me izvedu na tvoju svetu goru i u tvoje šatore.

M.: I pristupit ću k Božjem žrtveniku, k Bogu, koji razveseljuje moju mladost.

S.: I slavit ću te uz kitaru, Bože, Bože moj! Zašto si žalostna, moja dušo, i zašto se uznemiruješ?

M.: Uzdaj se u Boga, jer ću ga još slaviti: On je moje spasenje i moj Bog!

S.: Slava Otcu i Sinu i Duhu Svetomu.

M.: Kako bijaše na početku, tako i sada i vazda i u vieke vjekova. Amen.

Antifona: *S.: Pristupit ću k Božjem žrtveniku.*
M.: K Bogu, koji razveseljuje moju mladost.

S.: Pomoć je naša u imenu Gospodina.
M.: Koji stvori nebo i zemlju.
S.: Izpoviedam se Bogu svemogućemu, blaženoj Mariji, vazda Djevici, blaženomu Mihalju arkandelu, blaženomu Ivanu Krstitelju, svetim apostolima Petru i Pavlu, svima svetima i vama, braćo, da sam vrlo mnogo sagriešio mišlju, riečju i djelom: moj grieh, moj grieh, moj preveliki grieh! Zato molim blaženu Mariju, vazda Djevicu, blaženoga Mihalja arkandela, blaženoga Ivana Krstitelja, svete apostole Petra i Pavla, sve svete i vas, braćo, da se molite za me Gospodinu Bogu našemu.
M.: Smilovao ti se svemogući Bog, odpustio ti griehe tvoje i priveo te u život vječni.
S.: Amen.
M.: Izpoviedam se Bogu svemogućemu, blaženoj Mariji, vazda Djevici, blaženomu Mihalju arkandelu, blaženomu Ivanu Krstitelju, svetim apostolima Petru i Pavlu, svima svetima i tebi, otče, da sam vrlo mnogo sagriešio mišlju, riečju i djelom: moj grieh, moj grieh, moj preveliki grieh! Zato molim blaženu Mariju, vazda Djevicu, blaženoga Mihalja arkandela, blaženoga Ivana Krstitelja, svete apostole Petra i Pavla, sve svete i tebe, otče, da se moliš za me Gospodinu Bogu našemu.
S.: Smilovao vam se svemogući Bog, odpustio vam griehe vaše i priveo vas u život vječni.
M.: Amen.
S.: Oproštenje, odrješenje i odpuštenje naših grieha podao nam svemogući i milosrdni Gospodin!
M.: Amen.

Bože, obazri se na nas i oživi nas,
Da se narod tvoj veseli u tebi.
Pokaži nam, Gospodine, svoje milosrde!
I daj nam svoje spasenje!
Gospodine, usliši molitvu moju!
I vapaj moj k tebi da dođe!
Gospodin s vama!
I s duhom tvojim!

Pomolimo se. Uzmi od nas, molimo, Gospodine, naša bezzakonja, da budemo dostojni čistih srdaca unići u svetinju nad svetinjama.

Molimo te, Gospodine, po zaslugama tvojih svetih, kojih se moći ovdje nalaze, da se dostojiš odpustiti sve moje griehe. Amen.

Ulazna pjesma

Uzkrsnuh i s tobom sam, aleluja; postavio si svoju ruku na me, aleluja; divno se očitovala tvoja mudrost, aleluja, aleluja.

Ps. 138,: Gospodine, ti si me kušao, tebi je poznat moj počinak i moje uzkrsnuće.
Slava Otcu . . .

Uzkrsnuh i s tobom sam, aleluja; postavio si svoju ruku na me, aleluja; divno se očitovala tvoja mudrost, aleluja, aleluja.

Kyrie

Gospodine, smiluj se! Gospodine, smiluj se! Gospodine, smiluj se!
Kriste, smiluj se! Kriste, smiluj se! Kriste, smiluj se!
Gospodine, smiluj se! Gospodine, smiluj se! Gospodine, smiluj se!

Slava

Slava Bogu na visini i na zemlji mir ljudima dobre volje. Hvalimo te. Blagosiljamo te. Klanjamo ti se. Slavimo te. Zahvaljujemo ti radi velike slave tvoje. Gospodine Bože. Kralju nebeski. Bože Otče svemogući. Gospodine, Sine jedinorođeni, Isuse Kriste. Gospodine Bože, Jaganjče Božji, Sine Otčev, Koji uzimlješ griehe svieta, smiluj nam se! Koji uzimlješ griehe svieta, primi našu molitvu! Koji sjediš s desne Otcu, smiluj nam se! Jer ti si jedini svet. Ti si jedini Gospodin. Ti jedini Višnji, Isuse Kriste. Sa Svetim Duhom, u slavi Boga Otca. Amen.

Skupne molitve

Gospodin s vama!
I s duhom tvojim!

Pomolimo se!

Bože, koji si nam na današnji dan po svojem Jedincu, pobjedniku smrti, opet otvorio vrata vječnosti, izpuni svojom moći naše želje, koje nam udahnjuješ svojom milošću. Po istom Gospodinu našem Isusu Kristu.

POUKA

Poslanica.

Čitanje poslanice bl. Pavla apostola Korinćanima (I, 5, 7—8). Braćo! Očistite stari kvasac, da postanete novo tiesto, kao što ste bezkvasni, jer je žrtvovan Krist, naše vazmeno Janje. Zato gostimo se: ne u starom kvascu niti u kvascu zlobe i bezzakonja, nego u bezkvasnom kruhu i iskrenosti i istine.

Pjesma na stepenicama

Ovo je dan, koji nam je pripravio Gospodin: kličimo i radujmo se. Hvalite Gospodina, jer je dobar, jer je doviека milosrđe njegovo. Aleluja. Žrtvovano je naše vazmeno Janje, Krist!

Sekvencija

Svetoj Žrtvi uzkrsnici
dajte slavu krštenici!
Janje ovce oslobodi,
Krist nas grješne preporodi.
Sa životom smrt se sasta
i čudesna borba nasta:
Vođa živih pade tada
i živ živcat opet vlada.
Marija, o reci, što je?
Što ti oko vidjelo je?
»Grob ja vidjeh Krista Boga,
Svietlu slavu uzkrsloga.
Anđele i platno bielo,
u kom bješe sveto tielo.
Ufanje mi uzkrslo je,
Krist, moj Gospod, i sve moje;
Pred vama će tamo, gdje je
cvjetna strana Galileje.«
Znamo, da si doistine
uzkrsnuo, Božji Sine;
Pobjedniče, Kralju divan,
budi nama milostivan!

Amen. Aleluja.

Evanđelje

Očisti moje srdce i moje usne, svemogući Bože, koji si usne Izaije proroka očistio ognjenim kamenom, da očišćen tvojom milosrdnom dobrotom dostojno naviestim tvoje sveto evanđelje.

Dostoj me se, Gospodine, blagosloviti!

Gospodin neka bude u mom srdcu i na mojim usnama, da dostojno i prikladno naviestim njegovo evanđelje. Amen.

Gospodin s vama!
I s duhom tvojim!
Sliedi sveto evanđelje po Marku.
Slava tebi, Gospodine!

U ono vrieme kupile su Marija Magdalena i Marija Jakovljeva pomasti, da odu i pomažu Isusa. I prvoga dana po suboti vrlo rano, kad je sunce već izašlo, dođoše k grobu. Govorile su među sobom: Tko će nam odvaliti kamen s vrata groba? I kad pogledaše, vidješe, da je odvaljen kamen, koji je bio vrlo velik. I uđoše u grob i vidješe u bielu haljinu obučena mladića, gdje sjedi s desne strane, i uplašiše se. On im reče: Nemojte se plašiti! Vi tražite Isusa Nazarećanina, razpetoga. Uzkrsnuo je, nema ga ovdje! Evo mjesta, kamo su ga položili. Nego idite, kažite njegovim učenicima i Petru, da ide pred vama u Galileju. Tamo ćete ga vidjeti, kako vam je rekao.

Rieči sv. evanđelja neka izbrišu u nama naše pogrješke.
Slava tebi, Kriste!

Vjerovanje

Vjerujem u jednoga Boga: Otca svemogućega, stvoritelja neba i zemlje, svega vidljivoga i nevidljivoga. I u jednoga Gospodina Isusa Krista, jedinorođenog Sina Božjega, rođenog od Otca prije svih vjekova. Boga od Boga, Svjetlost od Svjetlosti, pravoga Boga od pravog Boga. Koji nije bio stvoren, nego rođen, jedne biti s Otcem, po kojemu je sve stvoreno. Koji je radi nas ljudi i radi našega spasenja sišao s nebesa. I utjelovio se po Duhu Svetom u Djevici Mariji, i postao čovjekom. Razpet također za nas, mučen pod Poncijem Pilatom, umro i pokopan. I uzkrsnuo treći dan, kako kaže Sveto Pismo. I uzašao na nebo, sjedi s desne Otcu. I opet će doći sa slavom, da sudi žive i mrtve, i njegovu kraljevstvu ne će biti kraja. I vjerujem u Duha Svetoga, Gospodina i davaoca života,

koji izlazi od Oca i Sina. Koji se s Otcem i Sinom skupa časti i slavi, koji je govorio po prorocima. Vjerujem u jednu, svetu, katoličku i apostolsku Crkvu. Izpoviedam jedno krštenje za odpuštenje grieha. I izčekujem uzkrsnuće mrtvih i život budućega vieka. Amen.

MISA VJERNIH — ŽRTVA

PRIKAZIVANJE

Prikazna pjesma

Gospodin s vama!
I s duhom tvojim!

Pomolimo se! Zemlja se potrese i umuknu, kad usta Bog. da izvrši pravdu. Aleluja.

Prikazivanje kruha

Primi, sveti Otče, svemogući vječni Bože, ovu neokaljanu žrtvu, koju ja, nevriedni tvoj sluga, prikazujem tebi, svojemu živomu i pravomu Bogu, za nebrojene griehe, uvrede i nemarnosti svoje, i za sve nazočne, kao i za sve vjerne kršćane žive i mrtve, da meni i njima bude na spasenje za život vječni. Amen.

Prikazivanje vina

Bože, koji si divno sazdao dostojanstvo čovječjega bića i još ga divnije obnovio, daj da se mi otajstvom ove vode i vina združimo s Božanstvom onoga, koji se udostojao biti dionikom našeg čovječanstva, Isus Krist, Sin tvoj, Gospodin naš, koji s tobom živi i kraljuje u jedinstvu Duha Svetoga, Bog, po sve vieke vjekova. Amen.

Prikazujemo ti, Gospodine, kalež spasenja i molimo blagost tvoju, da dođe s ugodnim mirisom pred lice tvoga božanskog veličanstva za naše i svega svieta spasenje. Amen.

Prikazivanje sebe i blagoslov darova

U duhu poniznosti i sa skrušenim srdcem primi nas, Gospodine; i takva neka bude naša žrtva pred tobom danas, da se svidi tebi, Gospodine Bože.

Dođi, posvetitelju, svemogući, vječni Bože, i blagoslovi ovu žrtvu, pripravljenu tvojemu svetomu imenu.

Pranje ruku

Umivam si svoje ruke u znak nevinosti i pristupam k tvojemu žrtveniku, Gospodine, da pjevam tebi hvalu i kazujem sva tvoja divna djela. Gospodine, drag mi je tvoj liepi stan i mjesto, gdje pokazuješ svoju slavu. Nemoj pogubiti, Bože, moje duše s bezbožnicima niti s ubojicama! Izbavi me i uslišaj me, Gospodine, i ja ću te blagosiljati u tvojoj crkvi.

Slava Otcu i Sinu i Duhu Svetomu, kako bijaše u početku, tako i sada i vazda i u vieke vjekova. Amen.

Molite, braćo

Primi, Presveto Trojstvo, ovu žrtvu, koju ti prikazujem na uspomenu muke, uzkrsnuća i uzašašća Isusa Krista, Gospodina našega i na čast Blažene Marije, vazda Djevice, i blaženoga Ivana Krstitelja, i svetih apostola Petra i Pavla i svih svetih; da bude njima na čast, a nama na spasenje, da se oni udostoje za nas moliti na nebu, kojih se spominjemo na zemlji. Po istom Kristu Gospodinu našem. Amen.

Molite, braćo, da bude moja i vaša žrtva ugodna Bogu, Otcu svemogućemu.

M.: Neka primi Gospodin žrvu iz tvojih ruku u hvalu i slavu svojega imena, na korist također našu i svekolike svoje svete Crkve. Amen.

Tihe molitve i prefacija

Primi, molimo, Gospodine, molitve svoga puka, koji ti prinosi ove žrtve, da nam posvećene vazmenim otajstvima po tvojem djelovanju budu na vjekovitu pomoć, po Gospodinu našem Isusu Kristu, Sinu tvojemu, koji s tobom živi i kraljuje u jedinstvu Duha Svetoga, Bog po sve vieke vjekova. Amen.

S.: Gospodin s vama!
M.: I s duhom tvojim!
S.: Gore srdca!
M.: Imamo ih kod Gospodina.
S.: Hvalu uzdajmo Gospodinu Bogu našemu!
M.: Dostojno je i pravedno.

Uistinu je dostojno i pravedno, pravo i spasonosno, da tebi, Gospodine, pjevamo hvalu u svako vrieme, ali osobito svečano na današnji dan, kad je žrtvovano naše vazmeno Janje, Krist; jer je on pravo janje, koje je uzelo griehe svieta. On je našu smrt uništio svojom smrću i svojim uzkrsnućem obnovio naš život. Zato pjevamo pjesmu tvoje slave s anđelima i s arkanđelima, s priestolima i gospodstvima i sa svom silom nebeske vojske govoreći bez prestanka:

Svet, svet, svet Gospodin Bog nad vojskama!
Puna su nebesa i zemlja tvoje slave!
Hosana na visini! Blagoslovljen, koji dolazi u ime Gospodnje!
Hosana na visini!

Kanon — Žrtva

Tebe dakle, preblagi Otče, ponizno molimo i prosimo po Isusu Kristu, tvome Sinu, našem Gospodinu, da milostivo primiš i blagosloviš ove darove, ove poklone, ove svete čiste žrtve, koje ti prikazujemo ponajprije za tvoju svetu katoličku Crkvu, da ju se udostojiš po svem svietu umiriti, čuvati, sjediniti i ravnati zajedno sa svojim slugom, našim papom . . . i našim biskupom . . . i sa svim pravovjernim priznavaocima katoličke i apostolske vjere.

Spomeni se, Gospodine, svojih sluga i službenica . . . i svih nazočnih, kojima ti poznaješ vjeru i znaš pobožnost, za koje ti prinosimo i koji ti prinose ovu žrtvu zahvalnicu za sebe i za sve svoje; za odkupljenje svojih duša, za nadu svojega spasenja i ozdravljenja; a tebi, vječnomu, živomu i pravomu Bogu prikazuju svoju hvalu.

U društvu sa svetima i časteći presveti dan uzkrsnuća Gospodina našega Isusa Krista po tielu, te poštujući spomen slavne Marije, vazda Djevice, Majke istoga Boga i Gospodina našega Isusa Krista, kao i blaženih apostola i tvojih mučenika: Petra i Pavla, Andrije i Jakova, Ivana, Tome, Jakova, Filipa, Bartolomeja, Mateja, Šimuna, Tadeja, Lina, Kleta, Klementa, Ksista, Kornelija, Cipriana, Lovre, Krisogona, Ivana i Pavla, Kuzme i Damjana i sviju tvojih svetih, molimo te, da po njihovim zaslugama i zagovoru zadobijemo u svemu tvoju zaštitu. Po istom Kristu Gospodinu našem. Amen.

Molimo te dakle, Gospodine, da milostivo primiš ovaj dar od svojih slugu i ciele svoje obitelji, i da ravnaš naše dane u svom miru i izbaviš nas od vječne osude, te pribrojiš u stado svojih odabranih. Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

PRETVORBA

Molimo te, Bože, udostoj se učiniti ovu žrtvu u svemu blagoslovljenu, namienjenu, odobrenu, razložnu i prijatnu, da nam postane Tielo i Krv preljubeznoga tvoga Sina, Gospodina našega, Isusa Krista, koji u predvečerje svoje muke uze kruh u svete i častne svoje ruke i podigavši oči na nebo k tebi, Bogu svomu, Otcu svemogućemu, tebi zahvali, blagoslovi, prelomi i dade svojim učenicima govoreći: Uzmite i blagujte od ovoga svi:

JER OVO JE TIELO MOJE.

Tako isto po večeri uzevši i ovu preslavnu čašu u svete i častne svoje ruke opet tebi zahvali, blagoslovi i dade svojim učenicima govoreći: Uzmite i pijte iz nje svi:

JER OVO JE ČAŠA KRVI MOJE, NOVOGA I VJEČNOGA ZAVJETA, TAJNA VJERE, KOJA ĆE SE PROLITI ZA VAS I ZA MNOGE ZA ODPUŠTENJE GRIEHA.

Koliko god puta budete to činili, činit ćete meni na spomen.

Namjena

Zato i sjećajući se, Gospodine, mi tvoji sluge, ali i tvoj sveti narod, istoga Krista, tvojega Sina, našega Gospodina, tako blažene muke kao što i uzkrsnuća iz groba, a i slavnog uzašašća na nebo: prinosimo presjajnom tvojemu veličanstvu od tvojih darova i poklona žrtvu čistu, žrtvu svetu, žrtvu neokaljanu, sveti kruh vječnoga života i kalež bezkrajnog spasenja.

Dostoj se milostivim i vedrim licem pogledati na te žrtvene darove i primiti ih, kako si se udostojao milostivo primiti poklone pravednoga svojega sluge Abela i žrtvu patriarhe našega Abrahama i onu, koju ti prinese veliki tvoj svećenik Melkisedek, svetu žrtvu, neokaljani prinos.

Ponizno te molimo, svemogući Bože, zapovjedi, da tu žrtvu donesu ruke tvojega svetoga Anđela na tvoj uzvišeni oltar, pred tvoje božansko veličanstvo, da se svi, koji od pričešća ovoga oltara blagujemo presveto tielo i krv tvojega Sina, napunimo svakoga nebeskog blagoslova i milosti. Po istom Kristu Gospodinu našem. Amen.

S p o m e n i s e također, Gospodine, svojih sluga i službenica..., koji su otišli prije nas sa znakom vjere i snivaju snom mira. Molimo te, Gospodine, da podaš njima i svima, koji počivaju u Kristu, mjesto okrepe, svjetlosti i mira. Po istom Kristu Gospodinu našem. Amen.

I n a m a g r j e š n i c i m a, svojim slugama, koji se uzdaju u množinu tvojih pomilovanja, dostoj se podati neki dio i družtvo s tvojim svetim apostolima i mučenicima: s Ivanom, Stjepanom, Matijom, Barnabom, Ignacijem, Marcelinom, Petrom, Felicitom, Perpetuom, Agatom, Lucijom, Agnetom, Cecilijom, Anastazijom i sa svima tvojima svetima. Molimo te, da nas pustiš u njihovo družtvo ne gledajući naše zasluge, nego darivajući nam oproštenje. Po Kristu Gospodinu našem, po kojemu, Gospodine, sva ta dobra vazda stvaraš, posvećuješ, oživljaš, blagoslivaš i podaješ nama. **P o n j e m u i s n j i m i u n j e m u t e b i j e B o g u O t c u s v e m o g u ć e m u u j e d i n s t v u D u h a S v e t o g a s v a k a č a s t i s l a v a p o s v e v i e k e v j e k o v a. A m e n.**

PRIČEST

Otče naš

P o m o l i m o s e! Spasonosnim zapoviedima potaknuti i božanskom naukom poučeni usudujemo se moliti: Otče naš, koji jesi na nebesima, sveti se ime tvoje, dođi kraljevstvo tvoje. Budi volja tvoja, kako na nebu, tako i na zemlji. Kruh naš svakdanji daj nam danas. I odpusti nam duge naše, kako i mi odpuštamo dužnicima našim. I ne uvedi nas u napast.

Nego izbavi nas od zla.
Amen.

Lomljenje hostije

Izbavi nas, molimo te, Gospodine, od sviju zala: prošlih, sadašnjih i budućih, i milostivo podaj mir u naše dane po zagovoru blažene i slavne vazda djevice Bogorodice Marije, s blaženim tvojim apostolima Petrom i Pavlom i Andrijom i svim svetima, da s pomoću tvojega milosrđa budemo vazda slobodni od grieha i zaštićeni od svake smetnje. Po istom Gospodinu našem Isusu Kristu, Sinu

tvojemu, koji s tobom živi i kraljuje u jedinstvu Duha Svetoga, Bog, po sve vieke vjekova. Amen.

Mir Gospodnji bio vazda s vama.
I s duhom tvojim.

Ovo sjedinjenje i posvećenje tiela i krvi Gospodina našega Isusa Krista neka bude nama, koji ga primamo, za vječni život. Amen.

J a g a n j č e B o ž j i, koji uzimlješ griehe svieta, smiluj nam se!
Jaganjče Božji, koji uzimlješ griehe svieta, smiluj nam se!
Jaganjče Božji, koji uzimlješ griehe svieta, podaj nam mir!

Gospodine, Isuse Kriste, koji si rekao svojim apostolima: ostavljam vam mir; dajem vam svoj mir; ne gledaj na moje griehe, nego na vjeru svoje Crkve, i udostoj se uzdržati je po svojoj volji **u m i r u** i jedinstvu. Koji živiš i kraljuješ, Bog na sve vieke vjekova. Amen.

Gospodine Isuse Kriste, Sine Boga živoga, koji si po volji Otca uz sudjelovanje Duha Svetoga svojom smrću dao život svietu: oslobodi me ovim Presvetim Tielom i Krvlju svojom od svih mojih **g r i e h a i s v i j u z a l a**. Daj, da po zapoviedima tvojim vazda živim, i nikada se od tebe ne odielim. Koji s istim Bogom Otcem i Duhom Svetim živiš i kraljuješ, Bog na sve vieke vjekova. Amen.

Blagovanje tvojega Tiela, Gospodine Isuse Kriste, koje se usuđujem primiti ja nedostojan, neka mi ne bude **n a s u d i n a p r o p a s t**, nego neka mi bude po tvojoj milosti obrana duše i tiela i neka me izliječi. Koji živiš i kraljuješ s Bogom Otcem u jedinstvu Duha Svetoga, Bog po sve vieke vjekova. Amen.

Uzet ću Nebeski Kruh i prizvat ću ime Gospodnje.

Gospodine, nisam dostojan, da uniđeš pod krov moj; nego samo reci rieč i ozdravit će duša moja. *(Triput!)*

Tielo Gospodina našega Isusa Krista čuvalo dušu moju za život vječni. Amen.

Što da uzvratim Gospodinu za sve, što mi je učinio?

Uzet ću čašu spasenja i prizvat ću ime Gospodnje. Hvaleći prizvat ću Gospodina i izbavit će me od mojih neprijatelja.

Krv Gospodina našega Isusa Krista čuvala dušu moju za vječni život. Amen.

Zahvala

Gospodine, daj da čistim srdcem čuvamo ovo, što smo primili ustima, i ovaj vremeniti dar neka nam bude na vječni spas.

Gospodine, neka tvoje Tielo, koje sam primio, i Krv, koju sam pio, prionu uz moje srdce. Ne daj, da u meni, koji sam okriepljen čistim i svetim tajnama, ostane ikakva grješna ljaga. Koji živiš i kraljuješ u vieke vjekova. Amen.

Pričestna pjesma

Naše je žrtveno Janje Krist, aleluja. Dakle svetkujmo, ne u starom kvascu, niti u kvascu zloće i pakosti, nego u bezkvasnom kruhu iskrenosti i istine. Aleluja.

Popričestne molitve

G o s p o d i n s v a m a !
I s d u h o m t v o j i m !

P o m o l i m o s e !

Ulij nam, Gospodine, duh ljubavi svoje, da svojom milostivošću učiniš složnima, koje si nahranio vazmenim tajnama, po Gospodinu našem Isus Kristu, Sinu tvojemu, koji s tobom živi i kraljuje u jedinstvu Duha Svetoga, Bog po sve vieke vjekova. Amen.

Blagoslov

G o s p o d i n s v a m a !
I s d u h o m t v o j i m !

Idite, misa je! Aleluja.
Bogu hvala. Aleluja.

Neka ti bude milo, S v e t a T r o j i c e, djelo moje službe i daj, da ti bude prijatna žrtva, koju sam ti prikazao nedostojan očiju tvojega veličanstva, a meni i svima, za koje sam je prikazao, da bude po tvojem milosrdu na spasenje. Po Kristu, Gospodinu našem. Amen.

Blagoslovio vas svemogući Bog: Otac i Sin i Duh Sveti! Amen.

Posljednje evanđelje

G o s p o d i n s v a m a !
I s d u h o m t v o j i m !

Početak sv. evanđelja po Ivanu.
Slava tebi, Gospodine!

U početku bijaše Rieč i Rieč bijaše kod Boga i Bog bijaše Rieč. Ova bijaše u početku kod Boga. Sve je po njoj postalo, i bez nje nije ništa postalo, što je postalo. U njoj bijaše život i život bijaše svietlo ljudima. I svietlo svietli u tami, i tama ga ne obuze. Poslan bi čovjek od Boga, kojemu bijaše ime Ivan. Ovaj dođe za svjedočanstvo, da svjedoči za svietlo, da svi vjeruju po njemu. On ne bijaše svietlo, nego da svjedoči za svietlo. Bijaše svietlo istinito, koje obasjava svakoga čovjeka, koji dođe na ovaj sviet. Na svietu bijaše i sviet je po njemu postao, i sviet ga ne upozna. K svojima dođe, i svoji ga ne primiše. A koji ga primiše, dade im vlast, da budu djeca Božja; onima koji vjeruju u ime njegovo, koji nisu rođeni ni od krvi ni od volje tjelesne, ni od volje muževlje, nego od Boga. I Rieč je tielom postala i prebivala među nama, i vidjesmo slavu njegovu, slavu kao jedinorođenoga od Otca, puna milosti i istine. — Bogu hvala.

MOLITVE POSLIJE TIHE SVETE MISE

Zdravo, Marijo . . . *(Triput!)*

Zdravo, Kraljice, Majko Milosrđa; živote, slasti i ufanje naše, zdravo! K tebi vapijemo prognani sinovi Evini. K tebi uzdišemo tugujući i plačući u ovoj suznoj dolini. Svrni dakle, Zagovornice naša, one svoje milostive oči na nas, te nam poslije ovoga progona pokaži Isusa, blagoslovljeni plod utrobe svoje! O blaga, o mila, o sladka Djevice Marijo!

S.: Moli za nas, sveta Bogorodice!
M.: Da dostojni postanemo obećanja Kristovih.

P o m o l i m o s e !

Bože, utočište naše i kreposti, pogledaj milostivo na puk, koji k tebi vapije, te po zagovoru slavne i neoskvrnjene Djevice Bogorodice Marije s blaženim Josipom, njezinim Zaručnikom, i blaženim

apostolima tvojim Petrom i Pavlom i svim svetima molitve, koje prinosimo za obraćenje grješnika, za slobodu i uzvišenje svete Matere Crkve, milosrdno i dobrostivo usliši! Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

Sveti Mihalju arkandele, brani nas u boju, proti pakosti i zasjedama đavolovim budi zaklon! Neka mu zapovjedi Bog, ponizno molimo: i ti, Vojvodo vojske nebeske, sotonu i druge duhove zlobne, koji sviétom obilaze na propast duša, božanskom krepošću u pakao protjeraj! Amen.

S.: Presveto Srdce Isusovo.
M.: Smiluj nam se! *(Triput!)*

OBLIK MOLITVE PSALAMA U LITURGIJI

A n t i f o n a: *Ne opominji se . . .*

P s a l a m 129.

Iz dubine vapijem k tebi, Gospodine: Gospodine, usliši glas moj!
Neka slušaju uši tvoje glas molitve moje!
Ako gledaš na bezzakonja, Gospodine: Gospodine, tko će obstati?
No u tebe je oproštenje, i radi zakona tvojega čekam tebe, Gospodine.
Čeka duša moja rieč njegovu, ufa se duša moja u Gospodina.
Od straže jutarnje sve do noći neka se ufa Izrael u Gospodina!
Jer je u Gospodina milosrđe i obilno je u njega odkupljenje.
I on će odkupiti Izraela od sviju bezzakonja njegovih.
Slava Otcu i Sinu i Duhu Svetomu.
Kako bijaše na početku, tako i sada, vazda i u vieke vjekova. Amen.

A n t i f o n a: *Ne opominji se, Gospodine, prestupaka naših ni prestupaka naših otaca i ne osvećuj se griesima našim!*

KAZALO